

Додаток
до рішення обласної ради
від 29.04.2015
№ 620-30/VI

ПЛАН

**реалізації Стратегії розвитку
Дніпропетровської області
на період до 2020 року
на 2015 – 2017 роки**

**(УЗАГАЛЬНЕННЯ ПРОГРАМ ТА
ПРОЕКТІВ РЕГІОНАЛЬНОГО
РОЗВИТКУ, ІНІЦІЙОВАНИХ
ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ
ОБЛАСТІ)**

Зміст

Звернення до громад	5
1. Вступ	6
1.1. Стратегія розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року ..	6
1.2. План реалізації Стратегії розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року на 2015 – 2017 роки.....	7
1.3. Принципи розробки і впровадження Плану реалізації Стратегії	9
2. Програми Плану реалізації Стратегії	11
2.1. Програма 1: ЗМЕНШЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСБАЛАНСІВ.....	11
Стан та проблеми	12
Структура програми.....	14
Напрямок 1.А: Диверсифікація економіки.....	15
Напрямок 1.В: Розвиток периферійних районів	16
Напрямок 1.С: Інноваційний розвиток	17
Напрямок 1.Д: Розвиток закордонного та внутрішнього туризму	18
Часові рамки і засоби реалізації програми	18
Очікувані результати та показники.....	18
Орієнтовний фінансовий план.....	19
Припущення та ризики	20
Рекомендації	20
2.2. Програма 2: РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	21
Стан та проблеми	21
Структура програми.....	23
Напрямок 2.А: Підвищення доданої вартості в аграрній сфері	24
Напрямок 2.В: Підтримка зайнятості сільського населення	25
Напрямок 2.С: Розвиток інфраструктури сільських територій.....	25
Часові рамки і засоби реалізації	25
Очікувані результати і показники	26
Орієнтовний фінансовий план.....	26
Припущення та ризики	27
Рекомендації	28
2.3. Програма 3: ЕКОЛОГІЧНА ТА ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА	29
Стан та проблеми	30
Структура програми.....	31
Напрямок 3.А: Створення умов для поліпшення стану довкілля.....	34
Напрямок 3.В: 3.2. Поліпшення системи управління відходами.....	35
Напрямок 3.С: Розвиток рекреаційних зон, заповідних територій, малих річок, водойм та екомережі	36
Напрямок 3.Д: Енергоефективність та розвиток альтернативної енергетики..	36
Часові рамки і засоби реалізації	37
Очікувані результати і показники	37
Орієнтовний фінансовий план.....	38
Припущення та ризики	40
Рекомендації	41
2.4. Програма 4: РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ	42
Стан та проблеми	42

Структура програми.....	44
Напрямок 4.А: Освіта для зайнятості	45
Напрямок 4.В: Підвищення громадської активності мешканців	46
Напрямок 4.С: Розвиток громад	47
Часові рамки і засоби реалізації	47
Очікувані результати та показники досягнення цілей	48
Орієнтовний фінансовий план.....	48
Припущення та ризики.....	49
Рекомендації	50
3. Основні суб'єкти реалізації Стратегії	51
4. Каталог проектів (додаток).....	1 – 120
4.1. Проекти програми 1: Зменшення економічних дисбалансів	
Проекти напрямку 1.А. Диверсифікація економіки	
Проекти напрямку 1.В. Розвиток периферійних районів	
Проекти напрямку 1.С. Інноваційний розвиток	
Проекти напрямку 1.Д. Розвиток закордонного та внутрішнього туризму	
4.2. Проекти програми 2: Розвиток сільських територій	
Проекти напрямку 2.А. Підвищення доданої вартості в аграрній сфері	
Проекти напрямку 2.В. Сприяння самозайнятості сільського населення	
Проекти напрямку 2.С. Розвиток інфраструктури сільських територій	
4.3. Проекти програми 3: Екологічна та енергетична безпека	
Проекти напрямку 3.А. Створення умов для поліпшення стану довкілля	
Проекти напрямку 3.В. Поліпшення системи управління відходами	
Проекти напрямку 3.С. Розвиток рекреаційних зон, заповідних територій, малих річок, водойм та екомережі	
Проекти напрямку 3.Д. Енергоєфективність та розвиток альтернативної енергетики	
4.4. Проекти програми 4: Розвиток людського капіталу	
Проекти напрямку 4.А. Освіта для зайнятості	
Проекти напрямку 4.В. Підвищення соціальної активності мешканців	
Проекти напрямку 4.С. Розвиток громад	

Перелік скорочень

SWOT-аналіз – аналіз сильних, слабких сторін, а також сприятливих можливостей та загроз

АПК – агропромисловий комплекс

АРР – агенція регіонального розвитку

АТО – адміністративно-територіальна одиниця

ВВП – валовий внутрішній продукт

ВРП – валовий регіональний продукт

ГМК – гірничо-металургійний комплекс

ЄС – Європейський Союз

ЖКГ – житлово-комунальне господарство

ЗУ – Закон України

МЕРМ – українсько-канадський проект „Місцевий економічний розвиток міст України”

МСБ – малий та середній бізнес

МТД – міжнародна технічна допомога

НУО – неурядова організація

ОДА – обласна державна адміністрація

ОМС – органи місцевого самоврядування

СЕО – стратегічна екологічна оцінка

ПТНЗ – професійно-технічні навчальні заклади

РДА – районна державна адміністрація

ТПВ – тверді побутові відходи

Звернення до громад

Шановні земляки!

Дніпропетровська область досягла високого темпу розвитку та значно випереджає за цим показником інші регіони України. Однак перспективи регіонального розвитку вимагають постійних цілеспрямованих зусиль.

План реалізації комплексної Стратегії розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року потребує консолідації зусиль усіх учасників процесу соціально-економічного розвитку, передбачає ґрунтовний позитивний вплив на найбільш проблемні ділянки, системні ризики та подолання дисбалансів.

Фундамент сильної держави – міцні громади. Зростання якості життя у кожній громаді, їх участь у реалізації регіональних проектів сприятиме поглибленню причетності до економічних процесів, що відбуваються в області.

Реалізація Стратегії, за умови впровадження принципів об'єднання зусиль та ресурсів територіальних громад, забезпечить прискорення темпів розвитку Дніпропетровської області, підвищення її конкурентоспроможності.

Зарпонований План реалізації Стратегії включає як загальні регіональні проекти, так і проекти субрегіонального та місцевого значення. Розроблений на засадах сталості, принципах екологічної та демографічної безпеки, він відповідає потребам територіальних громад регіону.

Міжвідомча співпраця, співпраця територіальних громад для досягнення спільного успіху, поширення практики міжсекторного співробітництва сприятимуть упровадженню принципів сталого розвитку Дніпропетровщини.

*Голова обласної державної
адміністрації*

Голова обласної ради

1. Вступ

1.1. Стратегія розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року

Стратегія розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року (далі – Стратегія) охоплює ключові напрями розвитку Дніпропетровщини.

Стратегія враховує специфіку регіонального планування, особливості соціально-економічного розвитку регіону та спрямована на вирішення його сучасних проблем.

У Стратегії використано напрацювання вітчизняних і закордонних учених, практичні пропозиції фахівців, а також бачення проблем, напрямів і цілей розвитку регіону його мешканцями та громадськими організаціями.

Соціально-економічний аналіз розвитку регіону показує, що незважаючи на економічне лідерство області у порівнянні з більшістю регіонів України, за окремими показниками соціальної та екологічної сфери, які суттєво впливають на якість життя громадян, ситуація в області не є найкращою. Відтак, оскільки головним об'єктом спрямування стратегічних зусиль регіонального розвитку є людина й якість її життя, було ухвалено рішення сформуванню нове стратегічне бачення розвитку області:

Дніпропетровська область у 2020 році:
провідний регіон України, де економічне зростання є інструментом перетворення області у край, де людям комфортно та безпечно жити і працювати, де для жителів міських та сільських територій створено умови для самореалізації, а збереження довкілля є природною потребою людини

Метою Стратегії є досягнення стабільного зростання якості життя населення області на основі збалансованого та узгодженого розвитку регіональної економіки, що базується на інноваціях, ощадливому ставленні до природного середовища, збереженні природної системи розселення в області, а також ураховує стратегічні інтереси держави.

Схема Стратегії

Стратегічна місія

Примножити економічне багатство області та конвертувати його у комфортні та безпечні умови проживання її мешканців

Стратегічні цілі (програми)

1. Зменшення економічних дисбалансів	2. Розвиток сільських територій	3. Екологічна та енергетична безпека	4. Розвиток людського капіталу
Операційні цілі (напрями)			
1.1. Диверсифікація економіки	2.1. Підвищення доданої вартості в аграрній сфері	3.1. Створення умов для поліпшення стану довкілля	4.1. Освіта для зайнятості
1.2. Розвиток периферійних районів	2.2. Підтримка зайнятості сільського населення	3.2. Поліпшення системи управління відходами	4.2. Підвищення громадської активності мешканців
1.3. Інноваційний розвиток	2.3. Розвиток інфраструктури сільських територій	3.3. Розвиток екомережі та рекреаційних зон	4.3. Розвиток громад
1.4. Розвиток закордонного та внутрішнього туризму		3.4. Енергоефективність та розвиток альтернативної енергетики	

Стратегія є документом, який має покладатись в основу регіонального планування та який реалізується через програми соціально-економічного розвитку, цільові регіональні програми, проекти розвитку. В основі досягнення цілей Стратегії є створення на її основі плану реалізації, на новій інноваційній для української системи регіонального розвитку основі – як взаємоузгодженого у просторі та часі набору конкретних проектів та заходів регіонального розвитку.

Реалізації Стратегії розвитку області має допомогти перетворити економіку області з досить повільно зростаючої, базованої на великих енергозатратах та виснаженні навколишнього природного середовища економіки з великою асиметрією розвитку окремих територій області у більш модерну, базовану на інноваціях, активності підприємців економіку, що ґрунтується на оптимальному розміщенні економічних суб'єктів та оцядливого використанні природних ресурсів регіону.

1.2. План реалізації Стратегії на 2015 – 2017 роки

План реалізації Стратегії підготовлено Робочою групою за участі різноманітних суб'єктів регіонального розвитку шляхом семінарів-практикумів і обговорень, котрі відбувалися протягом 2013 року.

Протягом часу, що минув із дати ухвалення Стратегії, в Україні відбулася зміна підходів до формування та реалізації державної регіональної політики. У концентрованому вигляді нові завдання викладені у 2012 році у Посланні Президента України до Верховної Ради України.

Верховна Рада України ухвалила Закон України від 12 січня 2012 року № 4318-VI „Про внесення змін до Бюджетного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України”, яким запроваджено новий механізм фінансування регіонального розвитку – через Державний фонд регіонального розвитку.

Розроблено Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2020 року, яка по суті визначає бачення державної регіональної політики на відповідний період. Її розроблення здійснено з урахуванням змін, що відбулися у розвитку регіонів країни за останні роки. Вони характеризувалися двома взаємопов'язаними тенденціями. Перша з них – поступово зростаюча концентрація економічної активності як на національному, так і регіональному рівнях. На загальнодержавному рівні це проявляється у зосередженні основних ресурсів розвитку у м. Києві, де виробляється понад 20% ВВП країни, акумулюється половина всіх прямих іноземних інвестицій, зростає чисельність населення за рахунок міграції з інших регіонів. На регіональному рівні – проявляється доволі стійкий тренд підвищення концентрації економічної діяльності в обласних центрах та районах, що їх оточують, у більшості яких концентрується понад 60% будівництва, інвестицій та виробництва. Друга тенденція – подальша нерівномірність розвитку територій, зростання у зв'язку з цим міжрегіональних соціально-економічних диспропорцій, що свідчить про триваючі дивергентні процеси серед регіонів. Ще більш контрастнішою є диференціація розвитку на рівні адміністративних районів та невеликих міст, у

третині з яких тривалий час зменшується як економічна активність, так і чисельність населення.

Відтак постала необхідність перевести реалізацію Стратегії у реальну площину, виходячи з реальних повноважень органів місцевого самоврядування та виконавчої влади у Дніпропетровській області, фінансових та інших ресурсних можливостей.

Під час підготовки Плану реалізації Стратегії враховувалися основні положення Державної стратегії регіонального розвитку України на період до 2020 року.

Ураховуючи те, що Стратегія є амбітним документом з великим обсягом, потребує значних ресурсів для реалізації, а термін, на який вона розрахована, є досить довгим, План реалізації Стратегії готувався на нових концептуальних підходах:

додаткового вивчення соціально-економічної ситуації в області та уточнення на цій основі SWOT-матриці;

визначення пріоритетних операційних цілей для середньострокового планування (3 роки);

реальної наявності коштів, які можуть бути залучені для реалізації Стратегії;

використання процесу підготовки Стратегії та проектів регіонального розвитку, як навчального ресурсу до впровадження проектного підходу на наступний довгостроковий період.

Підготовка Плану реалізації Стратегії здійснювала Робоча група, під керівництвом Комітету з формування Плану реалізації Стратегії, створеним спільним розпорядженням голови обласної державної адміністрації та голови обласної ради від 11 жовтня 2012 року № Р-730-261-Р, з використанням актуалізованого профілю соціально-економічного стану Дніпропетровської області та виходячи із стратегічних цілей, визначених у Стратегії.

Широка група представників сторін, заінтересованих у регіональному розвитку, активно залучалася до процесу мобілізації регіональних ідей проектів, котрі оцінювалися і групувалися у тематичні програми відповідно до принципів синергії та взаємодоповнюваності.

Формування Плану реалізації Стратегії спиралося на вивчення можливих джерел фінансування та реальність залучення для його виконання необхідних ресурсів: державний та місцеві бюджети, можливі ресурси проектів міжнародної технічної допомоги, приватні інвестиції.

План реалізації Стратегії підготовлено для всієї території області, однак відповідно до бачення розвитку області, поставлених стратегічних цілей, значна увага приділяється вирішенню проблем сільських територій та монопрофільних міст, які мають мінімальні ресурси при значних економічних та соціальних проблемах.

У Стратегії визначено 4 стратегічні цілі:

зменшення економічних дисбалансів;

розвиток сільських територій;
екологічна та енергетична безпека;
розвиток людського капіталу.

Досягнення цих стратегічних цілей можливе лише у довгостроковій перспективі, тому План реалізації Стратегії, який розроблявся на середньостроковий термін, у рамках цих стратегічних цілей визначив операційні цілі, досягнення яких наблизитиме вирішення стратегічних.

При підготовці Плану реалізації Стратегії Робочою групою враховувалося те, що станом на 2013 рік Дніпропетровська область після Києва є безумовним лідером серед регіонів України за багатьма економічними показниками і можливості для її розвитку є значно вищими, ніж можливості більшості інших українських регіонів.

Попри це, **економічна потужність області не має відповідної прямої кореляції з рівнем життя населення й динамічністю індексу людського розвитку.**

Поряд з достатньо високим рівнем валового регіонального продукту на душу населення, достатньо високими показниками середньої заробітної плати, характерними проблемами області є великі диспропорції у розвитку адміністративно-територіальних одиниць, значне екологічне навантаження, що створює несприятливі умови для проживання людини, а також складна демографічна ситуація.

План реалізації Стратегії є документом середньострокового планування, побудованим відповідно до Стратегії на основі аналізу соціально-економічної ситуації в області, що враховує кращі практики країн – членів Європейського Союзу, які використовуються при плануванні регіонального розвитку.

1.3. Принципи розробки і впровадження Плану реалізації Стратегії

При підготовці Плану реалізації Стратегії взято до уваги такі фактори:

1. Наявність політичної волі до переведення процесів планування та реалізації політики регіонального розвитку у відповідність до практики Європейського Союзу, викладені у 2012 році у Посланні Президента України до Верховної Ради України.

2. Необхідність перегляду регіональних стратегій розвитку всіх областей України для узгодження їх пріоритетів з новою Державною стратегією регіонального розвитку України до 2020 року.

3. Визначення найбільш важливих проблем регіонального розвитку області, які можуть бути вирішені на обласному рівні, виходячи з повноважень обласних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та ресурсів, що для цього можуть бути залучені.

4. Відповідність програм, напрямів та проектів регіонального розвитку, що пропонуються у Плані реалізації Стратегії, для досягнення стратегічних цілей, визначених у Стратегії.

У процесі підготовки Плану реалізації Стратегії максимально застосовувалися принципи ЄС, методологія й інструменти для стратегічного та операційного планування з незначними поправками для врахування особливостей України. Принципи та інструменти, які застосовувалися для визначення напрямів розвитку і сфер втручання, передбачали:

партнерство – домовленість про спільні цілі шляхом консультацій та *на основі консенсусу* з представниками влади, ділових кіл, освітніх установ, організацій громадянського суспільства та інших відповідних заінтересованих сторін;

участь та спільну заінтересованість – забезпечення широкої соціальної згоди, чіткої громадської підтримки реалізації, заінтересованості діяти у напрямі спільних цілей, взаємної довіри, спільної відповідальності й підзвітності, а також *захист від спроб окремих суб'єктів розвитку задовольнити лише власні інтереси*;

сталість – результат застосування уставлених принципів і методологічних інструментів, таких як баланс і узгодженість стратегічних і операційних елементів (цілей, заходів, програм);

інтеграцію – досягнуту завдяки широкій участі всіх заінтересованих сторін *та забезпеченню їх потреб на регіональному рівні через розробку спільних заходів*;

інновацію – визначення оптимальних і оригінальних втручань (проектів) із метою забезпечення найбільш ефективного використання наявних ресурсів;

узгодженість, ієрархію та взаємопов'язаність – передбачення у планувальних документах нижчого рівня узгодженості з планами вищого рівня, з можливою більшою конкретизацією.

План реалізації Стратегії підготовлено на основі чинного законодавства та із застосуванням європейської практики, урахуваючи несформованість українського правового середовища та практики щодо юридичної, організаційної, інституційної і фінансової підтримки політики розвитку, механізмів розподілу коштів та їх резервування для пріоритетів регіонального розвитку.

Партнером процесу підготовки Плану реалізації Стратегії є *Проект „Місцевий економічний розвиток міст України” (MEPM), що впроваджується Федерацією канадських муніципалітетів за підтримки Уряду Канади.*

Консультації, проведені між членами Робочої групи, сприяли посиленню їх заінтересованості й забезпечили взаємну згоду стосовно сфер втручання та основних пріоритетів розвитку, як головних елементів Стратегії і Плану реалізації Стратегії.

Виконання Плану реалізації Стратегії відбуватиметься на основі реалізації проектів регіонального розвитку, проектні ідеї щодо яких є його складовою частиною.

У бюджеті Дніпропетровської області мають бути передбачені кошти, необхідні для реалізації проектів, а також розроблені необхідні процедури для відбору проектів, їх оцінювання, ухвалення рішень щодо фінансування, способу фінансування та моніторингу досягнення цілей.

При підготовці планувальних документів, таких як обласні програми соціально-економічного розвитку, окремі обласні цільові програми, проекти цих документів мають урахувати можливість реалізації принаймні частини заходів, що передбачені цими документами, через проекти регіонального розвитку, визначені у Плані реалізації Стратегії.

Важливою інновацією нового інструменту регіонального розвитку, передбаченого Планом реалізації Стратегії, є запровадження проектного підходу для досягнення результату та максимальна відкритість і прозорість процесу відбору та реалізації проектів.

Будь-яка організація, що відповідає критеріям до можливих виконавців проекту регіонального розвитку, може підготувати та подати у визначеному форматі власний проект на отримання фінансування. Отримає фінансування проект, який найбільш повно відповідатиме меті програми розвитку, на пряму, міститиме найбільш реальні цілі та заходи для їх досягнення при найбільш низьких витратах.

Базуючись на результатах аналізу сильних та слабких сторін Дніпропетровської області та беручи до уваги короткий період, на який розробляється План реалізації Стратегії, Робочою групою визначено чотири програми, у рамках яких будуть реалізовуватись проекти регіонального розвитку протягом 2014 – 2016 років.

Завдання реалізації програм: конвертувати економічне багатство області у комфортне та безпечне проживання її мешканців			
Програма 1	Програма 2	Програма 3	Програма 4
Зменшення економічних дисбалансів	Розвиток сільських територій	Екологічна та енергетична безпека	Розвиток людського капіталу

Усі чотири програми взаємно доповнюють одна одну та всі проекти регіонального розвитку, що мають бути реалізовані у рамках кожної з програм, посилюють один одного.

Проекти мають базуватись на ощадливому ставленні до навколишнього природного середовища, мінімізувати шкоду природі та обмежувати забруднення.

Важливим є територіальний аспект реалізації проектів. Вони мають призводити до зменшення дисбалансів розвитку між окремими адміністративно-територіальними одиницями Дніпропетровської області, створювати рівні можливості для чоловіків і жінок, сприяти збереженню системи розселення на території області.

2. Програми Плану реалізації Стратегії

2.1. Програма 1: ЗМЕНШЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСБАЛАНСІВ

Дніпропетровщина належить до найбільш розвинених промислових регіонів країни, проте її промисловість характеризується великою

енергоємністю та високим рівнем зношеності основних фондів, що значно впливає на конкурентоздатність економіки регіону.

Три сектори, що є лідерами з точки зору доданої вартості у Дніпропетровській області – промисловість, торгівля, транспорт і зв'язок забезпечили 59% зайнятості.

Область належить до числа високоіндустріалізованих регіонів, зі значною часткою видобувної промисловості, що формує ринок робочої сили з переважанням робочих місць для чоловіків. Зайнятість жінок переважає у текстильній промисловості та пошитті одягу, виробництві шкіри та шкіряного взуття, у соціальній сфері, але це не забезпечує достатньої зайнятості для жінок.

Великі підприємства домінують у сфері зайнятості населення області, але слід відзначити дуже повільні процеси зміни тенденцій: у 2002 році частка зайнятих на великих підприємствах становила 81%, тоді як на малі підприємства припадало лише 6% штатних працівників. У 2013 році частка працівників, зайнятих на малих підприємствах, становила до 19,2%, тоді як зайнятість на великих підприємствах суттєво скоротилася.

Нинішня структура економіки області створює значні економічні дисбаланси у розвитку між різними адміністративно-територіальними одиницями, а також містить загрозу щодо періодичного спаду через кризові явища на зовнішніх ринках, куди експортується основна частка випущеної у області продукції.

В області недостатньо розвинутими є сфери економіки, орієнтовані на регіональний та український ринки.

Концентрація робочої сили переважно на великих підприємствах, відсутність достатньо розвинутого сектору малого та середнього підприємництва є ризиком для найманих працівників, які працюють на великих підприємствах, пов'язаним із погіршенням кон'юнктури ринку. Особливо це соціально небезпечно у містах, економіка та соціальна сфера яких формується завдяки одному-двом підприємствам, як правило добувної чи металургійної промисловості.

Програма спрямована на вирівнювання економічних та соціальних диспропорцій, диверсифікацію структури економіки, створення умов для зростання частки малого та середнього підприємництва у структурі економіки області.

Стан та проблеми

Основний обсяг реалізованої продукції виробляється фактично у двох містах області. Сума продукції, виробленої в інших (крім Дніпропетровська та Кривого Рогу) містах обласного значення не перевищує 29% від загального обсягу реалізованої продукції області.

Основу економіки області й надалі визначають підприємства добувної промисловості, металургійної галузі з невисоким рівнем доданої вартості та наукоємності виробництва. Продукція промисловості є енергоємною, з високим рівнем споживання ресурсів на одиницю продукції.

Будучи довгий час закритою для світу, область досі не є широко відомою за її межами, залучення її туристичних ресурсів до ринку туристичних послуг залишається на низькому рівні.

Переважає більшість зайнятого населення працює на великих підприємствах промисловості, які у своїй більшості є містоутворюючими. Хоча жіноче населення переважає, робочих місць для цієї категорії осіб недостатньо. Частка підприємств легкої промисловості, інших секторів виробництва, що можуть мати робочі місця для жінок, є незначною.

Не зважаючи на досить великі обсяги сільськогосподарського виробництва, рівень та якість переробки сільськогосподарської продукції є недостатніми.

Рівень інновацій у більшості секторів економіки області не відповідає її потребам розвитку та можливостям.

Реалізація Програми 1. „Зменшення економічних дисбалансів” має на меті забезпечити поступові зміни структури економіки області, аби зменшити ризики від її залежності від зовнішніх ринків, зменшити диспропорції у економічному розвитку окремих адміністративно-територіальних одиниць. Програма спрямована на досягнення стратегічної цілі 1. Стратегії та має реалізовуватися разом із такими програмами:

1. Регіональна програма інноваційного розвитку на період до 2020 року.
2. Програма розвитку малого та середнього підприємництва у Дніпропетровській області на 2015 – 2016 роки.
3. Програма формування позитивного міжнародного іміджу та розвитку міжнародних зв'язків Дніпропетровської області на 2011 – 2015 роки.
4. Регіональна програма охорони та захисту інтелектуальної власності на період до 2020 року.
5. Програма розвитку туризму у Дніпропетровській області на 2014 – 2022 роки.

Підвищення конкурентоспроможності економіки у цілому може відбуватися через забезпечення рівномірного, диверсифікованого, максимально захищеного від нестабільності ринку, на засадах сталості, висхідного розвитку економіки.

Упровадження принципів високої ефективності, наукоємності виробництва, дружнього ставлення до навколишнього середовища, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності регіону в цілому та може бути досягнута через подолання нерівномірності економічного розвитку.

Зменшення економічних дисбалансів забезпечуватимуть:

- підтримка малого та середнього підприємництва у монопрофільних містах;
- забезпечення залучення інвестицій до периферійних районів області;
- підвищення рівня інноваційності виробництв на засадах комерціалізації наукових розробок;
- інфраструктурне забезпечення економіки області;
- загальне поліпшення інвестиційного клімату;
- упровадження сучасних методів управління територією.

Структура програми

Програма „Зменшення економічних дисбалансів” представлена 4 напрямками, дія яких спрямована на вирішення завдань на конкретній території шляхом реалізації 32 проектів, спрямованих на досягнення поставлених цілей.

Напрями програми передбачають:

забезпечення умов для диверсифікації економіки монопрофільних міст через розвиток інфраструктури підтримки бізнесу – бізнес-інкубаторів, агенцій, створення системи індустріальних парків;

розвиток районів області, підвищення їх готовності до інвестування, забезпечення підвищення загальної конкурентоздатності територій через підготовку містобудівної документації, розвиток малого та середнього підприємництва, забезпечення інформаційними ресурсами;

розвиток Дніпропетровщини, як регіону інновацій, буде реалізований через інноваційну освіту;

створення інноваційного середовища – ІТ-містечок навколо м. Дніпропетровська, комерціалізацію інновацій та сприяння розвиткові високоточного машинобудування та приладобудування;

розвиток Дніпропетровщини як території гостинності – відкриття області Україні та світу, забезпечення розвитку різноманітного туристичного продукту, просування його на внутрішньому та міжнародному ринках шляхом рекламної-інформаційної кампанії, створення туристичної інфраструктури, яка б відповідала європейським стандартам.

Проекти	Територія, на яку проект матиме вплив
Напрямок 1.А. Диверсифікація економіки	
1.1. Створення бізнес-інкубаторів у монопрофільних містах	4 монопрофільних міста
1.2. Створення Центру підтримки бізнесу на базі Агенції регіонального розвитку	Уся територія Дніпропетровської області
1.3. Мікрокредитний фонд для МСБ монопрофільних міст	11 монопрофільних міст
1.4. Підтримка розвитку підприємств легкої промисловості у монопрофільних містах та стимулювання створення робочих місць для жінок	Міста Кривий Ріг, Нікополь, Синельникове, Марганець, Жовті Води, субрегіон „Західний Донбас”
1.5. Створення системи індустріальних парків	Дніпропетровська область
1.6. Індустріальний парк „Кривбас”	Місто Кривий Ріг і Криворізький район Дніпропетровської області
1.7. Індустріальний парк „Павлоград”	Субрегіон „Західний Донбас”
1.8. Створення бізнес-інкубатору	Дніпропетровська область
1.9. Розвиток віртуального бізнес-інкубатору на порталі „Криворізький ресурсний центр”	Місто Кривий Ріг і Криворізький район
1.10. Створення Центру адміністративних послуг „Будинок Юстиції”	Дніпропетровська область
Напрямок 1.В. Розвиток периферійних районів	
1.11. Дослідження та промоція інвестиційних пропозицій периферійних територій	Апостолівський, Васильківський, Верхньодніпровський, Магдалинський, Межівський, Нікопольський, Петропавлівський, Покровський, П’ятихатський, Софіївський, Томаківський,
1.12. Навчання мешканців периферійних районів ІТ-технологіям	

План реалізації Стратегії розвитку Дніпропетровської області

1.13. Розробка містобудівної документації для периферійних територій	Царичанський, Широківський, Юріївський райони
1.14. Підтримка розвитку веб-ресурсів районів	Усі райони області
Напрямок 1.С. Інноваційний розвиток	
1.15. Центр комерціалізації інновацій	Уся територія Дніпропетровської області
1.16. Інтеграція ВНЗ області до європейського освітнього простору	Міста Дніпропетровської області, в яких розміщені ВНЗ
1.17. Створення ІТ-містечок навколо м. Дніпропетровська	Дніпропетровський район
1.19. Інноваційна вища освіта	Міста Дніпропетровської області, в яких розміщені ВНЗ
1.19. Інноваційне наукоємне приладобудування та машинобудування	Міста Дніпропетровської області
1.20. Створення інтерактивної місії-симулятора NASA-Challenger	Дніпропетровська область
1.21. Створення „Космічної долини”	Дніпропетровська область
1.22. Виробництво захисту космічних апаратів від радіаційного впливу	Дніпропетровська область
1.23. Створення ємностей для захоронення радіаційних відходів	Дніпропетровська область, Україна
1.24. Створення наукового парку	Дніпропетровська область
Напрямок 1.Д. Розвиток закордонного та внутрішнього туризму	
1.25. Впровадження стандартів туристичних послуг і поліпшення потенціалу туристичних провайдерів	Дніпропетровський, Синельниківський, Солонянський, Криничанський, Верхньодніпровський, Новомосковський, Петриківський, Магдалинівський райони
1.26. Популяризація сільського зеленого туризму	
1.27. Створення хостелів на базі гуртожитків ПТНЗ та ВНЗ	м. Дніпропетровськ
1.28. Ідентифікація та маркування туристичних та рекреаційних об'єктів	Місцевості області, які мають видатні туристичні об'єкти та пам'ятки – Петриківка, козацтво, промисловий туризм
1.29. Розвиток промислового туризму	Міста Дніпропетровської області
1.30. Надання об'єктам індустріальної спадщини статусу пам'яток науки і техніки місцевого рівня	Місто Кривий Ріг і Криворізький район
1.31. Включення індустріальних об'єктів Дніпропетровщини до Європейського маршруту індустріальної спадщини (ERIH)	Дніпропетровська область
1.32. Реконструкція гідротехнічних споруд веслувального каналу та воднолижного стадіону бази олімпійської підготовки комунального підприємства „Водноспортивний комбінат” у м. Дніпропетровську	Дніпропетровська область і м. Дніпропетровськ

Напрямок 1.А: Диверсифікація економіки

Особливістю економічного розвитку міст Дніпропетровської області є високий рівень монопрофільності, залежність міст від підприємств певної галузі, переважно, гірничо-металургійного комплексу та металообробки. Це є причиною високого рівня залежності від зовнішніх економічних чинників, кон'юнктури світових ринків. Така структура економіки цих міст є причиною недостатньої кількості робочих місць для жінок. Найвищим рівнем

монопрофільності відзначаються Кривий Ріг, Нікополь, Першотравенськ, Тернівка, Вільногірськ.

Основними проблемами таких міст є:

висока ступінь залежності економіки міст, зайнятості міського населення від ринкових коливань;

обмежені можливості зайнятості для жіночого населення (особливо молоді, яка не має досвіду роботи);

залежність соціальної сфери від економічного стану містоутворюючих підприємств;

обмеженість залучення інвестицій у нові виробництва через відсутність інвестиційних майданчиків („грінфілд”), незважаючи на наявність великих промислових зон („браунфілд”).

До цього напряму програми включено проекти, які забезпечуватимуть зниження рівня монопрофільності міст, створення умов для діяльності підприємств легкої промисловості (інших виробництв, де переважають робочі місця для жінок), започаткування нового підприємництва, розвитку жіночого підприємництва, підвищення рівня інвестиційної привабливості території.

Таким чином буде:

забезпечено зростання зайнятості населення в інших (поза домінуючою) галузях економіки;

зменшено вплив коливань ринку на економіку окремих міст області;

закладено можливості для зростання зайнятості жіночого населення.

Напрямок 1.В: Розвиток периферійних районів

Дослідження стану територіального розвитку суб'єктів адміністративно-територіального устрою Дніпропетровської області свідчить, що дисбаланс за різними показниками між адміністративно-територіальними одиницями є дуже великим і становить десятки разів: за валовим продуктом економіки району чи міста на душу населення, сумою податків і зборів, доходів місцевого бюджету.

Ще гіршою є ситуація з демографією, що характеризується зменшенням чисельності населення та зростанням демографічного навантаження на одного працюючого.

Віддаленість периферійних районів від основних центрів економічного розвитку, міст Дніпропетровська та Кривого Рогу, не сприяє залученню цих районів до внутрішньорегіональної економічної кооперації, зовнішньому та внутрішньому інвестуванню, призводить до знелюднення цих районів.

Така ситуація вимагає зміни традиційних підходів до периферійних районів як глибоко дотаційних територій і заміни їх впровадженням інвестиційних проектів, вжиття заходів зі стабілізації зайнятості населення, забезпечення його самозайнятості.

Основними проблемами, що стримують розвиток периферійних районів є:

відсутність містобудівної документації у районах та багатьох населених пунктах області;

нерозвиненість інфраструктури підтримки розвитку бізнесу, особливо малого та середнього;

відсутність інфраструктури залучення інвестицій та супроводження інвестиційних проектів;

відсутність організованої системи промоції можливостей щодо ведення підприємництва та поширення інформації, необхідної для інвестора.

Розуміючи велику потребу в ресурсах для розвитку периферійних районів, виходячи з відсутності таких ресурсів, у програмі на перші роки пропонується здійснювати кроки, які дадуть змогу після їх завершення отримати можливості прискорення розвитку цих районів. Для усунення цих проблем за напрямом програми пропонується:

здійснити розробку містобудівної документації для периферійних районів;

визначити найбільш перспективні інвестиційні майданчики, інвестиційні пропозиції районів;

забезпечити доступність інформації про райони Дніпропетровської області, що сприятиме повнішому інформуванню про їх ресурси для мешканців, гостей та інвесторів;

створити умови для ефективної зайнятості населення у сферах, де можливе використання інформаційних технологій.

Напрямок 1.С: Інноваційний розвиток

Низька конкурентоспроможність готової продукції базових галузей економіки області на національному і світовому ринках обумовлюється досить низьким рівнем інновацій у виробництво. Економіка знань у недалекому майбутньому буде основою розвитку всіх галузей і сфер економіки. Економіка знань, креативна економіка є досить високорентабельною і такою, що у першу чергу обумовлюється підвищенням освітнього рівня працівників та поширенням нових інформаційних технологій. Область має розгалужену мережу наукових, конструкторських установ, більшість яких продовжують роботу над важливими для економіки країни дослідженнями. Проте стрімкого впровадження інновацій у регіональну економіку поки що не відбувається з цілої низки причин, зокрема:

зменшення частки наукомістких виробництв у структурі економіки області;

старіння наукового персоналу;

зменшення рівня державного фінансування інновацій та науки;

переорієнтація вітчизняних підприємств-замовників на західні інновації;

відсутність належної ринкової інфраструктури, що забезпечує комерціалізацію наукового продукту та інноваційний процес у цілому.

Напрямок 1.С. „Інноваційний розвиток” спрямований на формування можливостей для інновацій у межах області через реалізацію проектів, які дають змогу:

комерціалізувати інноваційні розробки;

упроваджувати інноваційну вищу освіту;

розвивати інноваційні (інформаційні) сектори економіки, що потребують високоосвічених кадрів;
підтримувати наукомісткі виробництва.

Створення умов для розвитку та впровадження інновацій у економіку області забезпечуватиме поступальний розвиток області, формуватиме регіональну економіку з високим рівнем доданої вартості.

Напрямок 1.Д: Розвиток закордонного та внутрішнього туризму

Протягом 30 років територія Дніпропетровської області була однією з найбільш закритих у державі. Зміна суспільної парадигми дозволяє створити нові умови для промоції області, забезпечити використання промоційних ресурсів для формування позитивного іміджу території, підвищення її конкурентоспроможності, а також диверсифікації економіки.

Проекти цього напрямку спрямовані на:
поширення інформації про туристичні можливості області;
створення умов для відвідування області якомога більшою кількістю туристів;
поліпшення доступності туристичних об'єктів;
збереження та розвиток основних туристичних об'єктів.

Часові рамки й засоби реалізації Програми

Програма реалізовуватиметься протягом 2015 – 2017 років. Майже всі проекти є такими, що вимагають значного обсягу часового ресурсу на виконання. Основний засіб реалізації – проектне управління.

Очікувані результати та показники

Основний очікуваний результат – зменшення залежності адміністративно-територіальних одиниць від економічного стану великих містоутворюючих підприємств, зменшення асиметрії у розвитку між окремими територіями області.

Показники моніторингу досягнення визначених цілей:
зміна диспропорцій між адміністративно-територіальними одиницями за рівнем доходів домогосподарств;
зміна частки МСП у структурі економіки області та периферійних районів;
зміна структури зайнятості та рівня безробіття, у тому числі рівня зайнятості та самозайнятості жінок;
чисельність підприємців, які здійснюють діяльність через бізнес-інкубатори;
обсяг інвестицій (окремо за районами області);
зміна структури та обсягів туристичних потоків у області.

Орієнтовний фінансовий план

Назви проектів	Вартість, тис. грн			
	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Разом
1.1. Створення бізнес-інкубаторів у монопрофільних містах	1000	2000	1000	4000
1.2. Створення Центру підтримки бізнесу	550	700	0	1250
1.3. Мікро-редитний фонд для МСБ монопрофільних міст	500	500	0	1000
1.4. Підтримка розвитку підприємств легкої промисловості у монопрофільних містах та стимулювання створення робочих місць для жінок	100	200	200	500
1.5. Створення системи індустріальних парків	2000	2000	2100	6100
1.6. Індустріальний парк „Кривбас”	0	40000	0	40000
1.7. Індустріальний парк „Павлоград”	0	60000	20000	80000
1.8. Створення бізнес-інкубатору	2000	1300	1300	4600
1.9. Розвиток віртуального бізнес-інкубатору на порталі „Криворізький ресурсний центр”	100	100	0	200
1.10. Створення Центру адміністративних послуг „Будинок Юстиції”	0	80000	0	80000
1.11. Дослідження та промоція інвестиційних пропозицій периферійних територій	150	200	150	500
1.12. Навчання мешканців периферійних районів ІТ-технологіям	1500	500	0	2000
1.13. Розробка містобудівної документації для периферійних територій	500	2000	4000	6500
1.14. Підтримка розвитку веб-ресурсів районів	50	100	0	150
1.15. Центр комерціалізації інновацій	400	400	200	1000
1.16. Інтеграція ВНЗ області до європейського освітнього простору	300	400	500	1200
1.17. Створення ІТ містечок навколо Дніпропетровська	1000	5000	5000	11000
1.18. Інноваційна вища освіта	150	2000	2000	4150
1.19. Інноваційне наукоємне приладобудування та машинобудування	300	200	2000	2500
1.20. Створення інтерактивної місії-симулятора NASA-Challenger	0	80	0	80
1.21. Створення „Космічної долини”	0	160	100	260
1.22. Виробництво захисту космічних апаратів від радіаційного впливу	0	19173	8373	27546
1.23. Створення ємностей для захоронення радіаційних відходів	0	3616	0	3616
1.24. Створення наукового парку	2000	0	0	2000
1.25. Упровадження стандартів туристичних послуг і поліпшення потенціалу туристичних провайдерів	300	300	50	650
1.26. Популяризація сільського зеленого туризму	250	250	100	600
1.27. Створення хостелів на базі гуртожитків ПТНЗ та ВНЗ	3000	3000	5000	11000
1.28. Ідентифікація й маркування туристичних та рекреаційних об'єктів	200	500	0	700
1.29. Розвиток промислового туризму	310	650	880	1840
1.30. Надання об'єктам індустріальної спадщини статусу пам'яток науки і техніки місцевого рівня	120	50	0	170

Назви проектів	Вартість, тис. грн			
	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Разом
1.31. Включення індустріальних об'єктів Дніпропетровщини до Європейського маршруту індустріальної спадщини (ЕРІН)	40	40	0	80
1.32. Реконструкція гідротехнічних споруд веслувального каналу та воднолижного стадіону бази олімпійської підготовки комунального підприємства „Водноспортивний комбінат” у м. Дніпропетровську	29610	52400	18909	100919
Усього (32 проекти)				

Припущення та ризики

Припущеннями щодо позитивного результату реалізації програми є:

- підготовка та реалізація на державному рівні програм, спрямованих на модернізацію базових галузей виробництва;
- впровадження на державному рівні проектних принципів управління;
- державна підтримка проектів програми через Державний фонд регіонального розвитку;
- упровадження Закону України про Державно-приватне партнерство;
- приведення всіх обласних програм у відповідність до Стратегії та Плану реалізації Стратегії;
- забезпечення прозорості прийняття рішень щодо фінансування проектів регіонального розвитку та дотримання графіка фінансування;
- традиції соціального партнерства в області, наявність соціально відповідальних компаній сприятиме реалізації програми.

Основні ризики для реалізації програми:

- залежність реалізації деяких проектів від державного фінансування;
- радикальні зміни кон'юнктури ринку;
- відмова від проектного фінансування;
- відсутність кваліфікації потенційних суб'єктів проектів регіонального розвитку для їх якісної підготовки.

Рекомендації

Оскільки структура економіки базується на галузях, які мають значний основний капітал, успіх їх діяльності у значній мірі залежить від якості та чисельності робочої сили. Таким чином, реалізації цієї програми узгоджується з програмою розвитку людського капіталу.

Успішність реалізації програми суттєво залежить від її розуміння основними суб'єктами регіонального розвитку та їх залучення до підготовки й реалізації проектів.

Реалізація програми передбачає спільну діяльність багатьох суб'єктів, і у цій роботі органи влади мають забезпечити найвищий рівень взаєморозуміння, прозорості ухвалення рішень та здорової конкуренції.

2.2. Програма 2: РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Незважаючи на те, що Дніпропетровська область є високоурбанізованим та індустріалізованим регіоном, близько 16% населення області проживає на сільських територіях, а сама область є важливим регіоном України у сфері виробництва сільськогосподарської продукції. Збереження та розвиток сільських територій області напряду залежить від ефективності сільського господарства, від кількості та якості робочих місць, які створюються в аграрному комплексі області.

Структура сільськогосподарського виробництва області за 1990 – 2010 роки суттєво змінилась у бік збільшення питомої ваги зерновиробництва. Така зміна є характерною для всієї сільськогосподарської галузі України, проте у Дніпропетровській області вона може мати більш негативні наслідки для зернового господарства у контексті зміни клімату та пришвидшеної ерозії земель.

У структурі рослинництва переважає зернове виробництво, майже відсутні багаторічні насадження, надто мало розвинене овочівництво та ягідництво. Особливу стурбованість викликає стрімке скорочення поголів'я худоби. Усе це призводить до значного скорочення робочих місць у сільському господарстві та знелюднення сільських територій.

Сільськогосподарське виробництво у різних районах області розвивається досить нерівномірно, а його ефективність відрізняється у рази. У структурі землекористування Дніпропетровської області переважають великі аграрні підприємства. Невеликі аграрні господарства (до 50 га землі) серед загальної кількості виробників становлять 56,4% й обробляють лише 4% земель. Будучи значним і стабільним навіть у кризові часи, аграрний сектор стикається з численними труднощами і не у змозі забезпечити достатню зайнятість для сільського населення та забезпечити мешканців області необхідним переліком та кількістю харчових продуктів. Отже слід шукати додаткові можливості для зайнятості сільських жителів як у сільськогосподарському виробництві через його диверсифікацію, так і в інших секторах регіональної економіки, передусім через самозайнятість сільського населення та його залучення до підприємництва й роботи у малих містах та селищах. Це дозволить збалансувати розвиток сіл та міст і запобігти подальшому відтоку молодого, кваліфікованого й освіченого населення з сільських територій.

Головним завданням цієї програми є збільшення доданої вартості аграрного виробництва, створення додаткових можливостей для збільшення доходів малих та середніх агровиробників та сільського населення.

Стан та проблеми

Сільськогосподарське виробництво Дніпропетровської області є важливою складовою регіональної економіки й має достатній потенціал аби забезпечити все населення регіону достатньою кількістю харчових продуктів та сировиною для переробних підприємств.

Сьогодні структура сільськогосподарського виробництва є далекою від оптимальної. При значному загальному об'ємі валової сільськогосподарської

продукції, виробники регіону не повністю забезпечують потреби внутрішнього споживання області за основними харчовими продуктами.

Надзвичайно мала кількість великої рогатої худоби у регіоні ставить під загрозу збереження гумусу у ґрунтах і може у середньостроковій перспективі призвести до виснаження земель та значного зниження виробництва зернової продукції.

Для сільськогосподарського виробництва в області характерним є значна концентрація земель, які використовують великі товаровиробники, проте більшість основних харчових продуктів виробляється в індивідуальних селянських господарствах.

Ефективність одного гектара ріллі у різних районах області відрізняється подекуди у декілька разів, що може бути значним резервом нарощування загальних обсягів сільськогосподарського виробництва без значних фінансових витрат.

Значна частина населення, яка проживає на сільських територіях, через переважання у нинішній структурі сільськогосподарського виробництва рослинництва, позбавлена можливостей для працевлаштування, що загрожує подальшою деградацією сільських територій, ускладненням демографічної ситуації та зменшенням тривалості життя сільського населення.

Незважаючи на те, що підприємства сільськогосподарської переробки є практично у кожному районі, обсяги переробки є незначними, не відповідають потребам області, первинна переробка у місцях виробництва сільськогосподарської продукції (сировини) практично відсутня.

Сільське господарство області не має належної логістичної підтримки, логістичних центрів, терміналів довготривалого зберігання, центрів сертифікації продукції, перевірки на відповідність міжнародним стандартам. Вузкість внутрішнього ринку не забезпечує умов для розвитку сільськогосподарського виробництва. Вихід місцевих агровиробників на зовнішні ринки є обмеженим.

Відсутня система підтримки дрібних агровиробників.

Однією з можливостей для агровиробників області є зростання у середньостроковій перспективі світового попиту на продукти харчування, а також підписання договору про зону вільної торгівлі з ЄС без виключень та обмежень.

Основні проблеми пов'язані з низьким рівнем забезпечення водними ресурсами більшості території області, зниженням родючості ґрунтів через недотримання сівозмін унаслідок моногалузевості сільського господарства та значної концентрації земель у руках великих землекористувачів.

Програма „Розвиток сільських територій” тісно взаємопов'язана з програмою розвитку людського капіталу (програма 4) та програмою зменшення економічних дисбалансів (програма 1). Наскрізні завдання, спрямовані на вдосконалення охорони навколишнього середовища (програма 3), також можуть істотно вплинути на заходи з розвитку сільських територій. Належне виконання програми „Розвиток сільських територій”

сприятиме виконанню завдань операційної цілі „Розвиток сільського господарства” Стратегії:

1. Забезпечити реалізацію Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року.
2. Розробити та забезпечити реалізацію регіональної цільової комплексної програми розвитку агропромислового комплексу Дніпропетровської області.
3. Забезпечити реалізацію Програми технічного переоснащення сільськогосподарських формувань області.
4. Забезпечити реалізацію Програми розвитку молочного скотарства на період до 2015 року.
5. Забезпечити реалізацію Програми розвитку земельних відносин у Дніпропетровській області.
6. Сприяти розвитку сільськогосподарських кооперативів.
7. Забезпечити впровадження сучасних технологій для виробництва високоякісних, конкурентоспроможних товарів.
8. Привести освітні програми у відповідність до потреб галузі.

Структура програми

Програма складається з трьох взаємопов'язаних напрямів, які охоплюють 15 проектів.

Напрями включають у себе:

створення потенціалу й технічну допомогу малим та середнім виробникам сільськогосподарської продукції – обслуговуючим кооперативам, комунальним підприємствам, асоціаціям виробників; створення системи мікрокредитування, як однієї з форм фінансової допомоги; сприяння збереженню та відновленню земельних ресурсів;

сприяння збереженню та підвищенню трудового потенціалу мешканців сільських територій за рахунок проектів, спрямованих на повернення молодих спеціалістів у села, створення малих підприємств у сільській місцевості, сприяння самозайнятості, у т.ч. у сферах виробництва традиційних продуктів;

забезпечення споживачів послугами з водопостачання та водовідведення, якісною питною водою; поліпшення режиму водопостачання населених пунктів та стану сільських доріг, а також збільшення кількості функціонуючих об'єктів соціальної інфраструктури.

Проекти	Територія, на яку проект матиме вплив
Напрямок 2.А. Підвищення доданої вартості в аграрній сфері	
2.1. Закупівля обладнання для 22 малих та середніх виробників у галузі тваринництва (особливо у молочарській галузі), садівництва, ягідництва, енергетики, овочівництва	Сільськогосподарські місцевості Дніпропетровської області
2.2. Розробка системи мікрокредитування малих та середніх виробників сільськогосподарської продукції (мікрокредитний фонд)	Уся територія Дніпропетровської області

План реалізації Стратегії розвитку Дніпропетровської області

2.3. Навчально-консультативна підтримка малих та середніх виробників сільськогосподарської продукції	Сільські місцевості Дніпропетровської області
2.4. Формування культури виробництва та споживання продукції органічного землеробства	Екологічно незабруднені сільські місцевості Дніпропетровської області, найбільші міста області
2.5. Створення тепличних комплексів	Криворізький, Дніпропетровський, Новомосковський, Синельниківський, Павлоградський райони
2.6. Створення нуклеусної свинарської піраміди	Дніпропетровська область
2.7. Створення оптового ринку сільськогосподарської продукції у Дніпропетровській області (ОРСП)	Дніпропетровська область
Напрямок 2.В. Сприяння зайнятості сільського населення	
2.8. Створення навчально-виробничих підприємств на базі ПТНЗ у сільській місцевості	Сільські місцевості Дніпропетровської області
2.9. Підтримка самозайнятості населення на селі, сприяння створенню малих підприємств у сільській місцевості	Сільські місцевості Дніпропетровської області
2.10. Обласний конкурс підтримки молоді, заінтересованої у переселенні у сільські райони	Віддалені сільські райони Дніпропетровської області
2.11. Промоція традиційних продуктів Дніпропетровської області	Дніпропетровська область
Напрямок 2.С. Розвиток інфраструктури сільських територій	
2.12. Забезпечення питним водопостачанням населених пунктів, найменш забезпечених водою	Уся територія Дніпропетровської області, у першу чергу сільські населені пункти
2.13. Розробка ТЕО альтернативного водозабезпечення субрегіону „Західний Донбас”	Населені пункти субрегіону „Західний Донбас”
2.14. Будівництво підвідного водоводу Солоне – Сергіївка – Широке Солонянського району Дніпропетровської області	с. Сергіївка, с. Широке Солонянського району
2.15. Система водопостачання с. Петриківка та с. Тихе Солонянського району – будівництво	с. Петриківка, с. Тихе Солонянського району

Напрямок 2.А: Підвищення доданої вартості в аграрній сфері

Аграрний сектор потребує збільшення доданої вартості сільськогосподарського виробництва, поряд зі збільшенням його продуктивності й рентабельності, що сприятиме підвищенню зайнятості та доходів сільського населення й підвищенню якості життя на селі.

Напрямок 2.А. включає 7 проектів, які мають вплив у таких сферах: підвищення продуктивності та конкурентоспроможності аграрного сектору;

створення потенціалу малих і середніх сільгоспвиробників, поліпшення доступу до фінансування;

підтримка малих виробників органічної продукції та промоція культури її споживання;

поліпшення доступу до технічної підтримки сільськогосподарського виробництва та до маркетингових послуг;

створення насаджень горіхоплідних культур та енергетичних культур на малопродуктивних та непридатних для вирощування сільськогосподарських культур земельних ділянках;

створення рентабельного виробництва нових сільськогосподарських культур шляхом упровадження більш досконаліх технологій виробництва.

Напрямок 2.В: Підтримка зайнятості сільського населення

Розвиток сільських територій складно досягнути спираючись на існуючий кадровий потенціал у селах Дніпропетровщини. Необхідно спрямувати зусилля на збереження наявних трудових ресурсів, підвищення їх кваліфікації, стимулювання створення нових робочих місць за рахунок самозайнятості. Додаткової уваги заслуговують ініціативи щодо залучення молоді з міст, яка заінтересована розпочати власну справу в селі.

Напрямок 2.В. включає 4 проекти, спрямовані на:

підвищення якості професійної освіти у ПТНЗ сільських місцевостей;

координацію та сприяння розвитку сільських територій через надання технічної допомоги й організацію навчання;

надання підтримки молоді з розвитку бізнес-ідей та створення нових видів бізнесу;

підвищення самозайнятості на селі;

збільшення продажів традиційних продуктів місцевих виробників.

Напрямок 2.С: Розвиток інфраструктури сільських територій

Якісна вода є одним із найголовніших чинників впливу на здоров'я людини. Тому першочергова увага має бути зосереджена на створенні можливостей для ефективного водопостачання та водовідведення у населених пунктах, у першу чергу – на сільських територіях. Для поліпшення існуючої ситуації проектами напрямку 2.С. передбачається:

створення серії групових водопроводів для забезпечення якісною питною водою населених пунктів Дніпропетровської області, реконструкція та модернізація існуючих водопроводів;

забезпечення споживачів послугами з водопостачання та водовідведення, якісною питною водою;

поліпшення режиму водопостачання населених пунктів.

Часові рамки й засоби реалізації

Програма „Розвиток сільських територій” включає у себе три компоненти, що реалізуються через 3 напрями, які складаються з 15 відповідних проектів. Кожен із напрямів стосується окремого аспекту, який

має значення для розвитку сільських територій. Програма реалізовуватиметься протягом 2015 – 2017 років.

Очікувані результати й показники

Успішна реалізація проектів, спрямованих на розвиток сільських територій, мають сприяти досягненню таких результатів:

зміцнення потенціалу, зайнятості та доходів сільських домогосподарств;
поліпшення співпраці та підвищення продуктивності у сільському господарстві;

поліпшення доступу до фінансових ресурсів у сільському господарстві;
запровадження нових технологій, підвищення продуктивності у сільському господарстві;

поліпшення розвитку села та якості життя у сільській місцевості;
створення нових підприємств та нових видів економічної діяльності у сільській місцевості;

поліпшення можливостей для зайнятості та самозайнятості сільської молоді;

збереження традиційних регіональних продуктів і заходів;

поліпшення самоорганізації сільських громад.

Показники:

підвищення рівня зайнятості сільського населення;

підвищення доходів домогосподарств;

збільшення продажів сільськогосподарської продукції;

чисельність членів кооперативів і спільна діяльність;

обсяг кредитів, виданих сільгоспвиробникам;

кількість нової сільськогосподарської високотехнологічної продукції, підвищення продуктивності праці;

збільшення кількості нових підприємств та нових видів економічної діяльності у сільських районах;

чисельність самозайнятих молодих людей;

кількість традиційних продуктів і подій, включених до туристичної пропозиції.

Орієнтовний фінансовий план

Назва проекту	Вартість, тис. грн			
	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Разом
2.1. Закупівля обладнання для 22 малих та середніх виробників у галузі тваринництва (особливо у молочарській галузі), садівництва, ягідництва, енергетики, овочівництва	1500	1500	4000	7000
2.2. Розробка системи мікрокредитування малих та середніх виробників сільськогосподарської продукції (мікрокредитний фонд)	5000	5000	5000	15000
2.3. Навчально-консультативна підтримка малих та середніх виробників сільськогосподарської продукції	400	500	500	1400

План реалізації Стратегії розвитку Дніпропетровської області

Назва проекту	Вартість, тис. грн			
	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Разом
2.4. Формування культури виробництва та споживання продукції органічного землеробства	300	800	300	1400
2.5. Створення тепличних комплексів	500	6000	1200	7700
2.6. Створення нуклеусної свинарської піраміди	68000	72320	0	140320
2.7. Створення оптового ринку сільськогосподарської продукції у Дніпропетровській області (ОРСП)	305	14	0	319
2.8. Створення навчально-виробничих підприємств на базі ПТНЗ у сільській місцевості	600	720	0	1320
2.9. Підтримка самозайнятості населення на селі, сприяння створенню малих підприємств у сільській місцевості	300	500	700	1500
2.10. Обласний конкурс із підтримки молоді, заінтересованої у переселенні у сільські райони	3000	5000	5000	13000
2.11. Промоція традиційних продуктів Дніпропетровської області	70	140	100	310
2.12. Забезпечення питного водопостачання населених пунктів, найменш забезпечених водою	2500	3000	3500	9000
2.13. Розробка ТЕО альтернативного водозабезпечення субрегіону „Західний Донбас”	500	1500	500	2500
2.14. Будівництво підвідного водоводу Солоне – Сергіївка – Широке Солонянського району Дніпропетровської області	2500	2323	0	4823
2.15. Система водопостачання с. Петриківка та с. Тихе Солонянського району – будівництво	4174	0	0	4174
Усього (15 проектів)				

Припущення та ризики

Наявність коштів та новітніх технологій, у формі управлінського потенціалу проектами та конкретних технічних навичок, є важливими загальними припущеннями для успішної реалізації програми „Розвиток сільських територій”. Можливості реалізації програми є ускладненими, оскільки ще належить створити таку важливу регіональну інституцію як Агенція регіонального розвитку, що сприятиме реалізації проектів у межах Плану реалізації Стратегії, залученню додаткових коштів і проведенню лобістської діяльності.

До реалізації цієї програми повинні бути залучені ряд інституцій і приватних суб'єктів (програми міжнародної технічної допомоги, державні установи, приватні інвестори) зі своїми новітніми інноваційними технологіями та джерелами фінансування. Для успішності реалізації цієї програми важливими є ресурси, що виділяються у рамках державних програм, які реалізуються через Міністерство аграрної політики і продовольства України.

Багато проектів цієї програми можуть бути більш ефективним у поєднанні з відповідними заходами програм у сфері розвитку людського капіталу та економіки. Надання додаткових можливостей для збільшення доходів домогосподарств у рамках програми має підтримуватися здійсненням

програм у сфері розвитку внутрішнього туризму, економічного розвитку периферійних районів області. Промислова переробка сільськогосподарської продукції та виробництво продуктів харчування має важливе значення для сільськогосподарської діяльності і для зайнятості та збільшення доходів сільського населення.

Підвищення спроможності місцевого населення та установ і їх готовність взяти участь та надати підтримку в реалізації програми є наступним важливим припущенням, що допомагає максимально використати сільськогосподарський, туристичний і підприємницький потенціал сільських і приміських територій області. Участь фермерів, сільськогосподарських підприємств та інших суб'єктів розвитку села є особливо важливою для успіху ініціатив зі створення мереж, таких як сільськогосподарські кооперативи.

Основні ризики, пов'язані зі здійсненням програми включають:

нехтування сільськими територіями на користь міст – низький рівень інвестицій, старіння населення, демографічний спад, міграція;

нездатність установити й використовувати зв'язки між селом та містом;

нерациональне використання природних ресурсів у аграрному секторі;

нездатність усунути існуючі недоліки, такі як структурні дисбаланси, застарілі технології;

недотримання сучасних технологій та невідповідність міжнародним стандартам у галузі сільського господарства;

небажання інвестувати в агропромисловий сектор;

неможливість установлення необхідних партнерських відносин та отримання критичної маси заінтересованих сторін у селах, готових підтримати реалізацію конкретних проектів та програми у цілому;

відсутність місцевих знань та управлінської спроможності для реалізації проектів і відсутність успіхів у мобілізації необхідних ресурсів (коштів);

невчасне вирішення соціальних, освітніх, інфраструктурних, екологічних та інших проблем сільського населення;

ігнорування обґрунтованих сівозмін та подальше невнесення у ґрунти органічних добрив, що пришвидшить ґрунтового;

поглиблення економічної кризи та політичної нестабільності.

Рекомендації

Успіх реалізації та сталості результатів кожного проекту базується на розумному врахуванні державних (регіональних) і приватних інтересів. Тому, де це можливо, необхідне поєднання державного і приватного фінансування на додаток до коштів, що надходять від місцевих бюджетів та проектів і програм міжнародної технічної допомоги. Для створення критичної маси заінтересованих сторін, які беруть участь та підтримують реалізацію проектів, необхідною є участь фермерів, інвесторів, місцевих, районних і обласних органів влади, інститутів, навчальних закладів, кооперативів фермерів, НУО.

Участь проектів міжнародної технічної допомоги (зокрема ЄС) має важливе значення для надання фінансових ресурсів та технічної допомоги, забезпечення управлінського потенціалу й технічних навичок для реалізації програми.

Досвід інших регіонів і країн може прискорити реалізацію проектів і сприяти отриманню максимального результату. Є кілька типових проектів, які, як правило, реалізуються в інших місцях і мають позитивні результати, наприклад, схеми мікрокредитування, сільськогосподарські кооперативи, агенції регіонального розвитку.

Розвиток сільського господарства тісно пов'язаний зі станом розвитку інфраструктури периферійних районів (напряма 1.В.). Сільські території довкола міста Дніпропетровська можуть отримати додатковий поштовх до розвитку завдяки внутрішньому туризму (напряма 1.Д.), адже туризм сприятиме диверсифікації багатьох видів економічної діяльності (послуги, ремесла, культура, традиції, виробництво продуктів харчування). Де це можливо, проекти з цієї програми повинні здійснюватися у тісній координації з заходами у програмі 4, що стосуються підвищення соціальної активності мешканців та розвитку громад.

Відповідно до Стратегії певні заходи можуть бути враховані у наступний період планування після реалізації Плану реалізації Стратегії:

- надання невеликих фінансових ресурсів для малих та середніх виробників сільськогосподарської продукції;

- забезпечення засобами зв'язку (наприклад, ширококутний доступ до Інтернету), створення доступу до Інтернету в селах і нарощування потенціалу в галузі використання сучасних Інтернет-технологій;

- допомога у поліпшенні стану сільської інфраструктури;

- зміцнення сільських мереж співпраці у сфері послуг і соціальних поліпшень;

- координація між малими містами та районами області для реалізації спільних проектів.

2.3. Програма 3: ЕКОЛОГІЧНА ТА ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА

Екологічні проблеми області останніми роками настільки загострилися, що їх з повним правом можна віднести до загальнонаціональних екологічних проблем, і не дивно, що це є одним із важелів, який стримує розвиток конкурентоспроможності області. За оцінкою установ НАН України за ступенем забруднення майже вся територія області належить до категорії дуже забрудненої, а понад третини – до надзвичайно забрудненої. Наслідком такої екологічної ситуації в області є складна демографічна ситуація, яка обумовлена зниженням народжуваності, зростанням загальної смертності та погіршенням епідеміологічного стану.

Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних та енергетичних ресурсів, екологічна безпека життєдіяльності людини – невід'ємні умови для збалансованого (сталого) розвитку. Тому завданням цієї програми є впровадження та підтримка

екологічної політики, спрямованої на збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, захист життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням довкілля, досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання та відтворення природних ресурсів.

Стан та проблеми

Дніпропетровська область є одним із найбільш значних суб'єктів споживання енергетичних ресурсів усіх видів. Продукція більшості секторів економіки області є енергоємною, з високим рівнем споживання ресурсів, особливо з розрахунку на одиницю продукції. Значне споживання енергоресурсів спостерігається також у сфері житлово-комунального господарства.

Підземними водами не забезпечено 77,6% території області. Основними джерелами водопостачання є поверхневі водозабори. Найменше забезпечена водозаборами лівобережна Дніпропетровщина.

Основна кількість водозаборів зосереджена у правобережній частині області. Разом з тим найбільша за чисельністю міська агломерація області – міста Дніпропетровськ, Новомосковськ, Дніпродзержинськ (близько 1310 тис. мешканців) має три водозабори загальною потужністю 900 тис. куб. м на добу. Криворізька агломерація (близько 700 тис. мешканців) має 1058 тис. куб. м на добу (без урахування малих водозаборів).

Основною проблемою місць водозбору у Дніпропетровській області є висока мінералізація води та вміст у ній хімічних речовин з високою токсичністю, що не відображається санітарними службам та у звітах управління екології та природних ресурсів облдержадміністрації.

За індексом забруднення атмосфери рівень забруднення повітря в області оцінюється як високий і перевищує середній по Україні майже у 1,5 раза, що зумовлено концентрацією об'єктів важкої промисловості у регіоні.

Дніпропетровська область є одним із найбільш значних суб'єктів утворення відходів усіх типів.

Земельні ресурси області перебувають під значним антропогенним та техногенним навантаженням. Вагомим фактором порушення земель є добувна промисловість. Обсяги рекультивованих земель становлять по всій області лише 15 га на рік, тоді як порушені землі становлять близько 30 тис. га.

Неефективна державна політика у сфері управління відходами та відсутність впливу місцевої влади на підприємства, що забруднюють навколишнє природне середовище, поглиблюють техногенне забруднення атмосферного повітря та ґрунтових вод, недостатній розвиток галузі переробки й утилізації промислових та твердих побутових відходів на Дніпропетровщині.

Програма „Екологічна та енергетична безпека” тісно пов’язана з іншими програмами. Наскрізні завдання, спрямовані на вдосконалення охорони навколишнього середовища, можуть істотно вплинути на виконання заходів решти програм.

Належне виконання програми „Екологічна та енергетична безпека” сприятиме виконанню завдань відповідної стратегічної цілі Стратегії та дозволить:

1. Забезпечити реалізацію Загальнодержавної програми формування національної екологічної мережі України на 2000 – 2015 роки, Комплексної програми ліквідації наслідків підтоплення територій в містах і селищах України, Державної програми поводження з твердими побутовими відходами, Державної комплексної програми протизсувних заходів.

2. Забезпечити реалізацію Обласної комплексної програми поводження з відходами на 2006 – 2015 роки, Регіональної програми ліквідації наслідків підтоплення територій в містах і селищах Дніпропетровської області, Регіональної програми розвитку водного господарства у Дніпропетровській області, Програми охорони навколишнього природного середовища Дніпропетровської області на 2005 – 2015 роки, Програми формування та розвитку національної екологічної мережі Дніпропетровської області на 2006 – 2015 роки, Програми моніторингу довкілля Дніпропетровської області до 2015 року.

3. Прискорити виконання Програми підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергетичних ресурсів у Дніпропетровській області на 2010 – 2015 роки.

4. Удосконалити систему збору, транспортування, утилізації, переробки твердих побутових відходів.

5. Забезпечувати постійний моніторинг поверхневих і підземних вод.

6. Забезпечити створення і впровадження інтегрованої системи управління водними ресурсами.

7. Забезпечити охорону атмосферного повітря від стаціонарних і пересувних джерел забруднення.

8. Поліпшити стан зелених насаджень області та природних територій, що особливо охороняються.

9. Упровадити енергоефективні технології та забезпечити використання відновлювальних енергоресурсів.

Структура програми

Програма складається з чотирьох взаємопов’язаних напрямів, які охоплюють 47 проектів.

Напрями включають у себе:

створення умов для поліпшення стану довкілля, зокрема формування ефективної екологічної політики, управління та моніторингу, а також сприяння формуванню екологічної культури у мешканців області;

сприяння впровадженню ефективних систем збору, транспортування, захоронення та переробки твердих побутових відходів, а також ліквідації несанкціонованих звалищ твердих побутових відходів;

створення належних умов для збереження та відновлення природних ресурсів, включаючи об'єкти природно-заповідного фонду, річки, озера, сприяння створенню рекреаційних зон;

упровадження енергоефективних технологій через застосування принципів енергоменеджменту, енергоощадності та використання відновлювальних енергоресурсів.

Проекти	Територія, на яку проект матиме вплив
Напрямок 3.А: Створення умов для поліпшення стану довкілля	
3.1. Розробка Комплексної регіональної програми екологічної безпеки та збереження клімату Дніпропетровської області на 2016 – 2026 роки	Уся територія Дніпропетровської області
3.2. Створення системи екологічного моніторингу	Уся територія Дніпропетровської області
3.3. Розробка стратегії водозабезпечення території області із застосуванням басейнового підходу	Міста Марганець, Кривий Ріг, Жовті Води, Нікополь, П'ятихатки, Верхньодніпровськ; населені пункти у районах: Дніпропетровський, Криворізький, Нікопольський, Солонянський, Софіївський, Томаківський, Широківський
3.4. Інформаційно-просвітницька кампанія з формування екологічної культури	Уся територія Дніпропетровської області
3.5. Створення рекреаційних зон на територіях порушених та деградованих земель	Райони Дніпропетровської області, у першу чергу – Петриківський, Магдалинівський, Новомосковський, Криничанський, Солонянський
3.6. Створення інфраструктури розвитку велотранспорту	Міста Дніпропетровськ, Дніпродзержинськ, Нікополь, Павлоград
3.7. Будівництво мережі велодоріжок, що з'єднають головні соціальні об'єкти міста Кривого Рогу	Місто Кривий Ріг
3.8. Розвиток зарядної інфраструктури для електротранспорту	м. Дніпропетровськ та Дніпропетровська область
Напрямок 3.В Поліпшення системи управління відходами	
3.9. Розробка та впровадження Стратегії поводження з ТПВ для Дніпропетровської області	Уся територія Дніпропетровської області
3.10. Упровадження комплексної системи поводження з твердими побутовими відходами на території субрегіону „Західний Донбас”	Міста Павлоград, Першотравенськ, Тернівка, Павлоградський та Петропавлівський райони Дніпропетровської області
3.11. Зменшення кількості органічних відходів шляхом їх компостування	Територіальні громади сіл, селищ та міст області
3.12. Розробка та впровадження системи збору та утилізації небезпечних відходів у складі побутових відходів	Уся територія Дніпропетровської області

План реалізації Стратегії розвитку Дніпропетровської області

3.13. Будівництво заводу з переробки ТПВ	Дніпропетровська область
3.14. Переробка побутових полімерних відходів та їх використання у якості вторинної сировини для будівельних матеріалів	Дніпропетровська область
3.15. Реконструкція полігону твердих побутових відходів у смт Солоне	Солонянська селищна рада
Напрямок 3.С: Розвиток рекреаційних зон, заповідних територій, малих річок, водойм та екомережі	
3.16. Створення та виділення меж у природі об'єктів ПЗФ області – національних парків та біосферного заповідника	Уся територія Дніпропетровської області
3.17. Дослідження екологічного стану рекреаційних зон та внутрішніх водойм у межах міських територій області для визначення перспективи їх відновлення	Уся територія Дніпропетровської області
3.18. Створення водоохоронних зон у межах міст області	Міські населені пункти Дніпропетровської області
3.19. Поліпшення екологічного та водогосподарського стану р. Оріль	Населені пункти басейну р. Оріль у межах Дніпропетровської області
3.20. Розчищення гирл малих річок області	Населені пункти області, які розташовані вздовж річок
3.21. Створення зони відпочинку „Кратер” на основі затопленого Жовтневого гранітного кар'єру	Місто Кривий Ріг та Криворізький район
3.22. Обґрунтування вдосконалення системи озеленення міста Дніпродзержинська з використанням ГІС-технологій	Місто Дніпродзержинськ
3.23. Створення спортивно-оздоровчого комплексу „Спорт-парк „Зелений дуб” у мікрорайоні Жуковський у м. Нікополі	Місто Нікополь та Нікопольський район
3.24. Створення міні-зоопарку, дендропарку та екологічного музею на базі міського еколого-натуралістичного центру	Місто Нікополь та Нікопольський район
Напрямок 3.Д. Енергоефективність та розвиток альтернативної енергетики	
3.25. Формування громадської думки щодо переваг застосування локальних проектів відновлюваної енергетики	Уся територія Дніпропетровської області
3.26. Енергоаудит будівель спільної комунальної власності територіальних громад	Уся територія Дніпропетровської області
3.27. Упровадження принципів енергоефективності у територіальних громадах	Уся територія Дніпропетровської області
3.28. Використання біомаси для теплопостачання у комунальні заклади	Уся територія Дніпропетровської області
3.29. Забезпечення гарячим водопостачанням дитячих навчальних закладів із використанням сонячної енергії	Уся територія Дніпропетровської області
3.30. Модернізація вуличного освітлення населених пунктів із використанням світлодіодних технологій	Уся територія Дніпропетровської області
3.31. Упровадження системи моніторингу споживання енергоресурсів на об'єктах КЗ та КУ Дніпропетровської обласної ради	Уся територія Дніпропетровської області
3.32. Переведення закладів охорони здоров'я міста Дніпропетровська на індивідуальне опалення	Уся територія Дніпропетровської області
3.33. Термомодернізація об'єктів житлового фонду міста Дніпропетровська	Територіальні громади Дніпропетровської області

План реалізації Стратегії розвитку Дніпропетровської області

3.34. Реконструкція об'єктів теплопостачання КП „Дніпротеплоенерго” ДОР” та їх диспетчеризація	Місто Дніпропетровськ
3.35. Термомодернізація будівель комунального закладу „Дніпропетровська обласна клінічна лікарня ім. І.І. Мечникова”	Територіальні громади Дніпропетровської області
3.36. Система моніторингу мікроклімату, контролю енергоресурсів, видачі рекомендацій з ефективного використання енергоресурсів та застосування заходів щодо збільшення енергоефективності для домогосподарств і малих підприємств	Територіальні громади Дніпропетровської області
3.37. Реконструкція котельні, з установленням твердопаливних котлів, будівництво складу палива, для використання біопалива на котельні КПТМ „Криворіжтепломережа”	Місто Кривий Ріг
3.38. Реконструкція ТРП 119 та будівництво 5 блочно-модульних котельнь з виведенням з експлуатації котельні № 6 ДП „Криворізька теплоцентрально”	Місто Кривий Ріг
3.39. Реконструкція котельні „ОПМС-80” КПТМ „Криворіжтепломережа” щодо використання біопалива	Місто Кривий Ріг
3.40. Будівництво локальних районних котельнь та виведення з експлуатації котельні „КМК” КПТМ „Криворіжтепломережа”	Місто Кривий Ріг
3.41. Будівництво котельнь на базі ТРП №№ 37, 38, 96, 97 з одночасним виведенням з експлуатації котельні № 2 та ділянки магістрального трубопроводу ДП „Криворізька теплоцентрально”, підключенням споживачів селища Довгинцеве до котельні по вул. Обнорського, 78	Місто Кривий Ріг і Криворізький район
3.42. Використання міських каналізаційних стоків для потреб гарячого водопостачання міста, за допомогою теплонасосних установок	Територіальні громади Дніпропетровської області
3.43. Упровадження автоматизованої системи енергоменеджменту в бюджетних установах міста Кривого Рогу	Місто Кривий Ріг
3.44. Одержання біогазу та органо-мінеральних добрив шляхом утилізації осадів міських стічних вод	Територіальні громади Дніпропетровської області
3.45. Упровадження системи моніторингу енергоспоживання у бюджетних установах міста Дніпродзержинська	м. Дніпродзержинськ
3.46. Реалізація Програми „Відродження регіону – технічної модернізації комунального господарства, енергетичної та екологічної безпеки, соціально-побутового та культурного розвитку Дніпропетровської області на 2015 – 2020 роки”	Дніпропетровська область, м. Кривий Ріг, м. Дніпропетровськ
3.47. Енергоаудит будівель спільної комунальної власності територіальних громад	Дніпропетровська область

Напрямок 3.А: Створення умов для поліпшення стану довкілля

Для екологічної безпеки на території Дніпропетровської області мають бути створені відповідні умови для поліпшення та стабілізації стану довкілля за всіма його компонентами: повітря, водні та земельні ресурси. Тим не менш,

однією з першочергових засад для досягнення успіху в цьому напрямі є усвідомлення населенням області важливості питань, порушуваних у галузі охорони навколишнього природного середовища, адже екологічна культура є визначальним чинником, від якого залежить успіх заходів зі зменшення антропогенного впливу на навколишнє природне середовище. Таким чином, у період чинності Плану реалізації Стратегії передбачається сфокусувати увагу на проектах, які:

- забезпечать належне функціонування системи екологічного управління й моніторингу за станом довкілля області;

- сприятимуть упровадженню інтегрованого басейнового принципу управління водними ресурсами;

- створять умови для формування еколого-орієнтованої поведінки у широких верств населення області, у першу чергу – дітей та молоді;

- збільшать частку рекультивованих земель та сформованих на них рекреаційних зон;

- зменшать викиди у повітря забруднюючих речовин від автотранспорту шляхом створення велосипедної інфраструктури та популяризації використання велотранспорту серед населення великих міст.

Напрямок 3.В: 3.2. Поліпшення системи управління відходами

Значна частина твердих побутових відходів, що генеруються населенням області, перебувають на стихійних сміттєзвалищах. За експертними оцінками щорічно у навколишнє середовище викидається 13,8 млн куб. м звалищного газу, що містить небезпечні токсичні органічні сполуки метану і парникові гази, та 296 тис. куб. м фільтрату, який містить шкідливі речовини, що забруднюють земельні й водні ресурси регіону. Інший аспект проблеми – субрегіон так званої 3 зони генерації ТПВ області не має розробленої системи комплексного управління ТПВ. До цього субрегіону належать міста Павлоград, Тернівка, Першотравенськ та Синельникове, Павлоградський, Петропавлівський, Синельниківський, Межівський, Васильківський, Покровський, Юр'ївський та Новомосковський (частково) райони.

Проектами напряму 3.В передбачається:

- створення комплексної ефективної системи поводження з твердими побутовими відходами на території Дніпропетровської області;

- поліпшення санітарно-гігієнічного та екологічного стану населених пунктів, створення безпечних для життя і здоров'я людини умов, удосконалення системи збирання, вилучення, переробки та знешкодження побутових і промислових відходів;

- зменшення кількості відходів, які збираються у територіальних громадах, через запровадження утилізації більшості органічних відходів за місцем їх походження, поліпшення стану ґрунтів земельних ділянок, на яких сформувались органічні відходи;

- зниження кількості непромислових відходів 1 класу небезпеки, що потрапляють на полігони твердих побутових відходів.

Напрямок 3.С: Розвиток рекреаційних зон, заповідних територій, малих річок, водойм та екомережі

Напрямок об'єднує проекти, що спрямовані на поліпшення стану таких елементів навколишнього природного середовища як водні об'єкти, заповідні території та рекреаційні зони.

Проектами напрямку 3.С передбачається:

- створення водоохоронних зон у межах міст області;
- оцінювання сучасного стану рекреаційних зон та внутрішніх водойм у межах міських територій області та розробка заходів щодо їх відновлення;
- відновлення замулених та зарослих ділянок річок, створення умов для рекреації, відновлення рибопродуктивності;
- розробка ТЕО створення та виділення меж у природі об'єктів природно-заповідного фонду як складових частин екомережі області;
- установлення водоохоронних зон та прибережних захисних смуг р. Оріль та лиманів і озер долини річки на території Дніпропетровського, Петриківського, Царичанського, Магдалинівського, Новомосковського та Юр'ївського районів. Здійснення водоохоронних заходів із відновлення рівнів води у руслі р. Оріль, озері Слізне та інших заплавних водоймах;
- упорядкування русла річки Оріль.

Напрямок 3.Д: Енергоефективність та розвиток альтернативної енергетики

Дніпропетровська область є однією з найбільш енергоспоживаючих областей України. Особливості структури економіки забезпечили область значними енергетичними потужностями, і технічно ці ресурси для споживачів у області не обмежені. Наявність значних енергетичних ресурсів, разом із нинішньою структурою економіки призводить до надмірного витрачання енергоресурсів на одиницю продукції, веде до її здорожчання, посилює екологічне навантаження на навколишнє природне середовище. Проте, урахувавши значний науковий потенціал області, саме Дніпропетровщина може бути територією, на якій буде опрацьовано моделі ефективного енергоспоживання для багатьох областей України.

Зменшення енергозатрат у промисловості залежить від вимог ринку та національного правового регулювання. Тому в рамках Плану реалізації Стратегії розглядається питання енергоефективності публічного та приватного секторів. Програма буде реалізовуватися у межах кожної адміністративно-територіальної одиниці, оскільки рівень енергоефективності як для економіки регіону, так і для сфери послуг, є низьким та вимагає, у першу чергу, упровадження ефективного енергоменеджменту, забезпечення моніторингу ефективності задекларованих адміністративно-територіальними одиницями програм з енергоефективності.

Реалізація проектів за напрямом:

- створить умови для організації ефективного управління процесами енергоефективності;
- сприятиме мобілізації ресурсів на досягнення кращих результатів;

створить передумови для використання відновлювальних джерел енергії;
 сприятиме зниженню енергоємності установ соціальної сфери;
 забезпечить ефективне та економне вуличне освітлення;
 створить умови для поширення знань з енергоефективності;
 забезпечить інформаційний супровід широких верств населення та виробників щодо переваг від упровадження локальних проектів відновлювальної енергетики та сформує перелік проектів відновлювальної енергетики, економічна складова яких є привабливою.

Скорочення витрат на енергозабезпечення у публічному секторі матиме позитивний ефект для соціальної сфери конкретної адміністративно-територіальної одиниці та області у цілому.

Часові рамки й засоби реалізації

Програма „Екологічна безпека” включає у себе чотири компоненти, що реалізуються через 4 напрями, які складаються з 47 відповідних проектів. Кожен із напрямів стосується окремого аспекту, який має значення для екологічної безпеки територіальних громад області. Програма реалізовуватиметься протягом 2015 – 2017 років.

Очікувані результати й показники

Успішна реалізація проектів, спрямованих на поліпшення екологічної безпеки, мають сприяти досягненню таких результатів:

- поліпшення системи екологічного управління та моніторингу;
- захист водних ресурсів від виснаження та забруднення;
- поліпшення управління ТПВ;
- зменшення кількості несанкціонованих звалищ ТПВ;
- відновлення водного режиму річок області;
- розширення мережі природно-заповідного фонду та збільшення її площі згідно з міжнародними нормами і Програмою формування та розвитку національної екомережі Дніпропетровської області;
- збільшення площ установлених водоохоронних зон;
- зниження рівня енергоспоживання.

Показники:

- індекс забруднення атмосфери;
- зменшення обсягів використання та забору води;
- площа рекультивованих та відновлених земель;
- зменшення об'ємів ТПВ на несанкціонованих звалищах;
- підвищення частки перероблених ТПВ;
- відновлення водного режиму річок області;
- збільшення площ установлених водоохоронних зон;
- збільшення площ рекреаційних зон у межах міських територій;
- зменшення споживання енергоресурсів населенням області.

Орієнтовний фінансовий план

Назва проекту	Вартість, тис. грн			
	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Разом
3.1. Розробка Комплексної регіональної програми екологічної безпеки та збереження клімату Дніпропетровської області на 2016 – 2026 роки	1200	0	0	1200
3.2. Створення системи екологічного моніторингу	700	1200	1000	2900
3.3. Розробка стратегії водозабезпечення території області із застосуванням басейнового підходу	100	100	300	500
3.4. Інформаційно-просвітницька кампанія з формування екологічної культури	100	500	400	1000
3.5. Створення рекреаційних зон на територіях порушених та деградованих земель	1400	2900	3400	7700
3.6. Створення інфраструктури розвитку велотранспорту	200	500	150	850
3.7. Будівництво мережі велодоріжок, що з'єднують головні соціальні об'єкти міста Кривого Рогу	40000	21000	20000	81000
3.8. Розвиток зарядної інфраструктури для електротранспорту	0	4260	12100	16360
3.9. Розробка та впровадження Стратегії поводження з ТПВ для Дніпропетровської області	1600	1600	0	3200
3.10. Упровадження комплексної системи поводження з твердими побутовими відходами на території субрегіону „Західний Донбас”	13000	40000	40000	93000
3.11. Зменшення кількості органічних відходів шляхом їх компостування	500	3000	1000	4500
3.12. Розробка та впровадження системи збору та утилізації небезпечних відходів у складі побутових відходів	400	200	200	800
3.13. Будівництво заводу з переробки ТПВ	1600000	13360	0	1613360
3.14. Переробка побутових полімерних відходів та їх використання у якості вторинної сировини для будівельних матеріалів	575	75	45	695
3.15. Реконструкція полігону твердих побутових відходів у смт Солоне	4050	3050	2241	9341
3.16. Створення та виділення меж у природі об'єктів ПЗФ області – національних парків та біосферного заповідника	900	900	900	2700
3.17. Дослідження екологічного стану рекреаційних зон та внутрішніх водойм у межах міських територій області для визначення перспективи їх відновлення	600	600	600	1800
3.18. Створення водоохоронних зон у межах міст області	500	1000	1000	2500
3.19. Поліпшення екологічного та водогосподарського стану р. Оріль	600	12000	12000	24600
3.20. Розчищення гирл малих річок області	3000	3000	3000	9000
3.21. Створення зони відпочинку „Кратер” на основі затопленого Жовтневого гранітного кар'єру	150	100	0	250
3.22. Обґрунтування вдосконалення системи озеленення міста Дніпродзержинська з використанням ГІС-технологій	0	200	100	300

Назва проекту	Вартість, тис. грн			
	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Разом
3.23. Створення спортивно-оздоровчого комплексу „Спорт-парк „Зелений дуб” у мікрорайоні Жуковський у м. Нікополі	0	3000	2000	5000
3.24. Створення міні-зоопарку, дендропарку та екологічного музею на базі міського еколого-натуралістичного центру	500	500	500	1500
3.25. Формування громадської думки щодо переваг застосування локальних проектів відновлюваної енергетики	250	500	250	1000
3.26. Енергоаудит будівель спільної комунальної власності територіальних громад	280	2720	0	3000
3.27. Упровадження принципів енергоефективності у територіальних громадах	400	800	800	2000
3.28. Використання біомаси для теплопостачання у комунальні заклади	1500	5000	5000	11500
3.29. Забезпечення гарячим водопостачанням дитячих навчальних закладів із використанням сонячної енергії	1200	4000	4200	9400
3.30. Модернізація вуличного освітлення з використанням світлодіодних технологій	900	4500	4000	9400
3.31. Упровадження системи моніторингу споживання енергоресурсів на об'єктах КЗ та КУ Дніпропетровської обласної ради	1900	1900	3800	7600
3.32. Переведення закладів охорони здоров'я міста Дніпропетровська на індивідуальне опалення				
3.33. Термомодернізація об'єктів житлового фонду міста Дніпропетровська	4200	0	0	4200
3.34. Реконструкція об'єктів теплопостачання КП „Дніпротеплоенерго” ДОР” та їх диспетчеризація	1972	6121	14137	22230
3.35. Термомодернізація будівель комунального закладу „Дніпропетровська обласна клінічна лікарня ім. І.І. Мечникова”	2000	26000	24000	52000
3.36. Система моніторингу мікроклімату, контролю енергоресурсів, видачі рекомендацій з ефективного використання енергоресурсів та застосування заходів щодо збільшення енергоефективності для домогосподарств і малих підприємств	720	3300	12750	16770
3.37. Реконструкція котельні, з установленням твердопаливних котлів та будівництво складу палива, для використання біопалива на котельні КПТМ „Криворіжтепломережа”	6600	0	0	6600
3.38. Реконструкція ТРП 119 та будівництво 5 блочно-модульних котелень з виведенням з експлуатації котельні № 6 ДП „Криворізька теплоцентраль”	0	0	69700	69700
3.39. Реконструкція котельні „ОПМС-80” КПТМ „Криворіжтепломережа” щодо використання біопалива	8530	0	0	8530
3.40. Будівництво локальних районних котелень та виведення з експлуатації котельні „КМК” КПТМ „Криворіжтепломережа”	0	70000	71857	141857
3.41. Будівництво котелень на базі ТРП №№ 37, 38, 96, 97 одночасним виведенням з експлуатації котельні № 2 та ділянки магістрального трубопроводу ДП	0	10610	0	10610

Назва проекту	Вартість, тис. грн			
	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Разом
„Криворізька теплоцентраль”, підключенням споживачів селища Довгинцеве до котельні по вул. Обнорського, 78				
3.42. Використання міських каналізаційних стоків для потреб гарячого водопостачання міста, за допомогою теплонасосних установок	0	46340	0	46340
3.43. Упровадження автоматизованої системи енергоменеджменту в бюджетних установах міста Кривого Рогу	1000	5000	2100	8100
3.44. Одержання біогазу та органо-мінеральних добрив шляхом утилізації осадів міських стічних вод	3675	3675	3675	11025
3.45. Упровадження системи моніторингу енергоспоживання у бюджетних установах м. Дніпродзержинська	300	0	0	300
3.46. Реалізація програми „Відродження регіону – технічної модернізації комунального господарства, енергетичної та екологічної безпеки, соціально-побутового та культурного розвитку Дніпропетровської області на 2015 – 2020 роки”	20000	20000	20000	60000
3.47. Енергоаудит будівель спільної комунальної власності територіальних громад	280	2720	0	3000
Усього (46 проекти)				

Припущення та ризики

Офіційна статистика демонструє зниження рівня використання відходів. За умов збереження наявних тенденцій, обсяг відходів у області щороку збільшується. На жаль, поза впливом програми „Екологічна безпека” залишаються проблеми забруднення території промисловими відходами I – V рівнів небезпеки. У середньому, близько 60% від утворених відходів щороку залишається непереробленими та невикористаними. З обігу виводяться значні площі земель, у тому числі й сільськогосподарського призначення. Одна з причин такої ситуації – неефективна державна політика у сфері управління відходами та відсутність дієвого впливу місцевої влади на підприємства, що забруднюють навколишнє природне середовище. Варто зазначити, що існуюча система штрафів за порушення природоохоронного законодавства неадекватна рівню заподіяних довіллю збитків. На жаль, у цьому випадку держава, як суб’єкт підвищення екологічної свідомості, своїми діями призводить до протилежної, негативної тенденції – анігіляції екологічної свідомості суспільства.

Загальні припущення, що мають значення для впровадження програми – доступність фінансування для реалізації проектів Плану реалізації Стратегії. Фінансування повинно бути забезпечене об’єднанням державних, комунальних, приватних коштів.

Для успішності впровадження програми важливими є ресурси у рамках державних програм, які реалізуються через Міністерство екології та природних ресурсів України.

Наступне припущення – технічна спроможність та достатність виконавчого потенціалу для впровадження проектів. Більшість проектів програми передбачають проведення досліджень, проектувальних та ремонтно-будівельних робіт.

Важливо привертати увагу населення до екологічних питань. Підвищення рівня інформованості та зусилля з нарощування потенціалу можуть допомогти створити критичну масу заінтересованих сторін, щоб поліпшити стан навколишнього природного середовища в області. Хоча відчутні екологічні зміни можуть бути досягнуті лише у довгостроковій перспективі у поєднанні з суттєвою зміною політики України щодо ліквідації забруднень від промисловості.

Деякі проекти програми можуть бути більш ефективними у поєднанні з відповідними заходами програми „Розвиток людського капіталу”.

Основні ризики, пов’язані зі здійсненням програми, включають:

- нерациональне використання природних ресурсів;
- нездатність усунути існуючі недоліки, такі як застарілі технології;
- неготовність мешканців до швидкої зміни поведінки на про-екологічну;
- неможливість установаження необхідних партнерських відносин та отримання критичної маси заінтересованих сторін на територіях, готових підтримати реалізацію конкретних проектів та програми у цілому;
- відсутність місцевих знань та управлінської спроможності для реалізації проектів і відсутність успіхів у мобілізації необхідних ресурсів (коштів);
- поглиблення економічної кризи та політичної нестабільності.

Рекомендації

Успіх реалізації та сталості результатів кожного проекту базується на розумному врахуванні державних (регіональних) і приватних інтересів. Тому, де це можливо, необхідне поєднання державного і приватного фінансування на додаток до коштів, що надходять від проектів і програм міжнародної технічної допомоги. Для створення критичної маси заінтересованих сторін, що беруть участь/підтримують реалізацію проектів, необхідною є участь інвесторів, місцевих, районних і обласних органів влади, науково-дослідних інститутів, навчальних закладів, НУО;

участь проектів і програм міжнародної технічної допомоги (зокрема ЄС) має важливе значення для отримання фінансових ресурсів та технічної допомоги, забезпечення управлінського потенціалу і технічних навичок для реалізації програми;

досвід інших регіонів і країн може прискорити реалізацію проектів і отримання максимального результату.

Відповідно до Стратегії певні заходи можуть бути враховані у наступний період планування після реалізації Плану реалізації Стратегії:

- підвищення якості питного водопостачання у населених пунктах області;

- створення рекреаційних зон;
- упровадження сучасних технологій управління твердими побутовими відходами;
- поліпшення гідрологічного балансу річок.

2.4. Програма 4: РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Дніпропетровська область належить до найбільш урбанізованих областей України та регіонів Європи. Процеси урбанізації на території області розвивалися нерівномірно, відповідно до формування промислових центрів. Ці процеси мають різні наслідки для окремих територій області. Крім територій з високою, вище, ніж у середньому по Україні, щільністю населення, утворилися зони з низьким рівнем концентрації людських ресурсів та ресурсів соціального забезпечення. Населення Дніпропетровської області поступово скорочується. З моменту Всеукраїнського перепису населення у грудні 2001 року до кінця 2014 року постійне населення області зменшилося на 286,2 тис. осіб, з 3561,2 до 327,5 тис. осіб (скорочення на 8%). Скорочення населення відбувалося постійно, хоча й уповільнилося. Причинами є як природні процеси, так і міграційні. З 2008 року сальдо міграції у Дніпропетровській області є від'ємним і залишалося таким упродовж останніх років. Основне міграційне скорочення населення забезпечується міськими поселеннями. Тоді як сільські території мають позитивний баланс міграції. Рівень економічної активності населення у віці 15 – 70 років збільшився з 62% у 2005 році до 66,5% у 2013 році, на тлі загального скорочення чисельності населення цієї вікової групи.

Низька урбанізація та щільність населення, передусім периферійних районів, концентрація його в урбанізованих центрах, за умов відсутності достатньої кількості робочих місць, дисбаланс між попитом та пропозицією на ринку праці створює проблеми для регіонального розвитку.

У рамках програми термін „людський капітал” розглядався як сукупність освітніх, культурних, ціннісних та мотиваційних характеристик, що мають безпосередній вплив на продуктивність праці й підвищення якості життя окремих індивідів та територіальних громад.

Стан та проблеми

Дніпропетровська область є однією з найбільш населених українських областей з дуже високою щільністю населення. Проте демографічна ситуація в області не є кращою від середньої по Україні і тенденція до її поліпшення чітко ще не проявилась.

Розміщення населення у межах території області є досить нерівномірним, що викликано наявністю великих міст, де проживає більшість населення, і слабо заселеними периферійними районами з низьким рівнем урбанізації.

Основні характеристики і проблеми демографічної ситуації та ринку робочої сили у Дніпропетровській області:

з 2002 до 2013 року населення Дніпропетровської області поступово, але постійно скорочувалося. При цьому кількість сільського населення скорочувалася дещо швидше, ніж міського, за рахунок значно вищої смертності, попри вищу народжуваність і позитивне сальдо міграції у сільських поселеннях;

у 2014 році жінки становлять 54,25% населення Дніпропетровської області. Якщо у віковій групі до 45 років жінки становлять 49,6%, то у віковій групі 45 років і старших частка жінок – 60,5%;

вікові коефіцієнти смертності вищі у чоловіків, ніж у жінок. Особливо велика ця різниця у віковій групі 45 – 49 років (коефіцієнт смертності чоловіків у 2,8 рази є вищим за коефіцієнт смертності жінок);

коефіцієнт демографічного навантаження у Дніпропетровській області є меншим за загальноукраїнський показник. Частка населення у віці 60 років і старших є дещо вищою, ніж в Україні у цілому, що з одного боку є свідченням більшої тривалості життя, а з іншого – високих темпів та ознакою старіння населення;

на 01 січня 2014 року середній вік населення області становить 41 рік, при цьому середній вік населення у сільській місцевості є дещо вищим (41,3 років), ніж у міських поселеннях (40,7 років), що є негативним фактором у сенсі умов природного відтворення населення. Середній вік жінок становить 43,6, а чоловіків – 38 років;

за умов відсутності цілеспрямованої політики стабілізації демографічних процесів до 2020 – 2022 років, чисельність працездатного населення в області скоротиться на 30 – 32%. Це є критичним для забезпечення процесів відтворення робочої сили;

безробіття у Дніпропетровській області є вищим серед жінок. Рівень офіційно зареєстрованого безробіття в області на 1 січня 2012 року становив 1,82% для жінок та 1,22% для чоловіків. Найвищий рівень безробіття спостерігається серед економічно активного населення віком 15 – 29 років. Серед жінок такого віку 14,5% безробітних, серед чоловіків – 10,2%;

у області переважає зайнятість штатних працівників на великих і середніх підприємствах, незважаючи на тенденцію до скорочення частки осіб, зайнятих на великих підприємствах;

найбільш стабільним є попит на робочу силу, яка має професійно-технічну освіту. Позитивна динаміка щодо зниження попиту на робочу силу спостерігається серед осіб, які мають вищу освіту;

низький рівень якості та доступності освіти у сільських районах області;

слабкі механізми впливу на забезпечення балансу між кількістю та якістю підготовленої робочої сили та попитом на ринку праці;

недостатній рівень кореляції державного замовлення на підготовку фахівців закладами професійної освіти всіх рівнів акредитації з потребами роботодавців.

Програма 4. „Розвиток людського капіталу” спрямована на стабілізацію демографічної ситуації, скорочення негативних міграційних процесів, розвитку трудових ресурсів, створення умов для поліпшення якості життя.

Упровадження програми 4 може здійснюватися у тому числі через коригування діючих регіональних галузевих програм:

Програми реформування і розвитку житлово-комунального господарства Дніпропетровської області на 2010 – 2014 роки;

Програми сприяння громадянській активності у розвитку територій на 2012 – 2016 роки;

Регіональної цільової соціальної програми „Молодь Дніпропетровщини” на 2011 – 2021 роки;

Програми розвитку сімейної та гендерної політики у Дніпропетровській області на 2012 – 2021 роки.

Структура програми

Програма 4 „Розвиток людського капіталу” складається з трьох напрямів, до яких включено 26 проектів, спрямованих на:

створення умов для збалансування регіонального ринку робочої сили та поліпшення умов для зайнятості населення, забезпечення відповідності попиту роботодавців та пропозиції робочої сили, створення умов для впровадження практики забезпечення інформування населення області про потреби ринку праці;

поліпшення можливостей доступу до якісної середньої освіти, включаючи можливості формування суспільно-важливих ціннісних орієнтирів, розвитку лідерських якостей;

перехід до формування навчальних програм закладів освіти відповідно до потреб ринку праці, запитів роботодавців;

створення умов для підтримки громадських ініціатив, поліпшення доступу населення до суспільно-важливої інформації;

створення умов для розвитку територіальних громад, підвищення рівня їх спроможності до надання якісних послуг, забезпечення умов для залучення фахівців освітньої та медичної галузі, упровадження практики співпраці та партнерства територіальних громад.

Проекти	Територія, на яку проект матиме вплив
Напрямок 4.А. Освіта для зайнятості	
4.1. Дослідження перспективних потреб регіонального ринку праці	Уся територія Дніпропетровської області
4.2. Поліпшення профорієнтаційної роботи з молоддю	Уся територія Дніпропетровської області
4.3. Закупівля для ПТНЗ обладнання з метою підготовки за затребуваними ринком праці масовими професіями	Вибрані райони Дніпропетровської області
4.4. Сучасні та доступні навчальні заклади. Формування та розвиток шкільних округів	Уся територія Дніпропетровської області
4.5. Соціальний франчайзинг	Уся територія Дніпропетровської області
Напрямок 4.В. Підвищення громадської активності мешканців	
4.6. Просвітництво молоді з питань реагування на виклики сучасності	Уся територія Дніпропетровської області
4.7. Розвиток учнівського самоврядування	Уся територія Дніпропетровської області

План реалізації Стратегії розвитку Дніпропетровської області

4.8. Створення інформаційно-ресурсних центрів доступу до публічної інформації	6 віддалених районів Дніпропетровської області
4.9. Активізація сільських громад та поліпшення благоустрою сіл шляхом самоорганізації мешканців та проведення толок	Відібрані сільські громади з кожного району Дніпропетровської області
4.10. Проведення громадської кампанії боротьби з амброзією	Уся територія Дніпропетровської області
4.11. Підтримка та розвиток громадянського суспільства Криворізького регіону шляхом створення мережі та посилення спроможностей	Місто Кривий Ріг та Криворізький район
4.12. Прозорий бюджет	Дніпропетровська область
4.13. Створення Центру ГІС-технологій та застосування даних ДЗЗ у Дніпропетровській області	Дніпропетровська область
4.14. Інтерактивна мапа міста	Територіальні громади Дніпропетровської області
Напрямок 4.С. Розвиток громад	
4.15. Створення умов для забезпечення територіальних громад області засобами малої механізації	Уся територія Дніпропетровської області
4.16. Агенція регіонального розвитку	Уся територія Дніпропетровської області
4.17. Створення Інтернет-порталу для місцевого самоврядування	Уся територія Дніпропетровської області
4.18. Створення умов для залучення фахівців на запит громад	Визначені райони Дніпропетровської області
4.19. Підтримка співробітництва територіальних громад	Сільські райони Дніпропетровської області
4.20. Підтримка об'єднання територіальних громад	Сільські райони Дніпропетровської області
4.21. Створення діагностичного центру	Дніпропетровська область
4.22. Створення протезно-реабілітаційного центру	Дніпропетровська область
4.23. Створення Центру культурного та духовного розвитку у місті Першотравенську на базі Будинку культури „Шахтар”	Місто Першотравенськ та Петропавлівський район
4.24. Дніпропетровська обласна система телемедицини	Дніпропетровська область
4.25. Створення у місті Кривому Розі центру для розміщення переселенців шляхом реконструкції профілакторію	Місто Кривий Ріг
4.26. Забезпечення можливостей рівного соціального партнерства для задоволення культурно-просвітницьких потреб населення Солонянського району	Солонянський район

Напрямок 4.А: Освіта для зайнятості

Економічні процеси, що відбуваються в області, призводять до зміни кількості та структури робочих місць. Не дивлячись на те, що державна система освіти та служба зайнятості докладають чимало зусиль для того, щоб

мешканці області могли знайти собі роботу, на регіональному ринку праці все одно існують значні дисбаланси.

Упровадження проектів напряму 4.А. передбачає вплив на поліпшення ситуації у сфері зайнятості населення таким чином, щоб:

отримати достовірну інформацію про перспективні (2 – 3 роки) потреби регіонального ринку праці для більш точного формування державного замовлення на підготовку кваліфікованих робітників;

поліпшити підготовку кваліфікованих робітників тих професій, які у середньостроковій перспективі будуть найбільш затребуваними серед роботодавців регіону;

поліпшити систему професійної орієнтації шкільної молоді з врахуванням гендерних підходів.

поліпшити можливості здобуття якісної та доступної загальної середньої освіти у сільській місцевості.

Процеси в економіці області у перспективі суттєво вплинуть на структуру ринку праці, якість зайнятості, потреби роботодавців. Реалізація проектів напряму 4.А. забезпечуватиме умови для ефективної зайнятості відповідно до отриманої освіти, свідомий вибір майбутнього місця навчання та умов для якісного працевлаштування, створить передумови для підвищення рівня конкурентоспроможності Дніпропетровської області.

Напрямок 4.В: Підвищення громадської активності мешканців

Переважає більшість населення області проживає у містах обласного значення, близько 25% населення – у сільській місцевості та селищах. Традиційно – найнижча концентрація ресурсів усіх видів – у сільській місцевості, хоча утримання малонаселених територій, як правило, вимагає значного обсягу ресурсів, не підкріплених базою податкових надходжень.

Органи місцевого самоврядування віддалених населених пунктів у умовах обмеженості ресурсів не у змозі забезпечити доступ громадян до публічної інформації, адміністративних послуг, забезпечити гідний рівень благоустрою.

Місцеве лідерство, організація населення для реалізації проектів, спрямованих на поліпшення умов проживання та послуг, є результативними методами концентрації як людських, так і фінансових ресурсів для досягнення максимального результату.

Проекти напряму 4.В. спрямовані на досягнення позитивних змін у таких сферах, як:

формування в учнівської молоді лідерських навичок та ціннісної орієнтації, необхідних для адекватного реагування на виклики сучасності;

розвиток лідерських навичок у жінок з метою їх більш широкої участі в ОСН та загалом у місцевому самоврядуванні;

поліпшення доступу населення сільської місцевості до публічної інформації;

поліпшення благоустрою сільських громад.

Позитивний результат можна отримати лише через залучення громадян до спільної діяльності. Основними інструментами підвищення соціальної активності населення, у тому числі молоді, є участь у реалізації проектів, важливих для мешканців населеного пункту. Незважаючи на наявні традиції співпраці та взаємодії, досвід співпраці є незначним.

Реалізація проектів напряму 4.В. сприятиме активізації населення; посиленню інституційної спроможності ОМС через підвищення рівня технічних можливостей для благоустрою територіальних громад; підвищенню активності громади у частині залучення населення до робіт із благоустрою у більш досконалий спосіб; створенню умов доступу населення до публічної інформації та поліпшенню доступності адміністративних послуг.

Напрямок 4.С: Розвиток громад

Становлення місцевого самоврядування, розвиток територіальних громад, як основного інструменту народовладдя, створює умови для залучення додаткових ресурсів на розвиток громад, у тому числі сільських. Особливостями адміністративного устрою області є те, що сільські територіальні громади за кількістю населених пунктів у складі сільських рад випереджають середньоукраїнський показник – близько 3 села на сільраду. В області є низка районів, де цей показник ще вищий – у Васильківському районі 10 сіл на сільраду, Покровському – 7,6, Криничанському – 6. Можливе використання таких громад як пілотних для апробації механізмів співпраці, упровадження інструментів самоорганізації населення. Місцеве самоврядування у своїй повсякденній діяльності потребує інформаційної, консультаційної підтримки. Рівень життя у сільській місцевості, відсутність послуг є перешкодою для залучення молодих кадрів до навчальних, лікувальних закладів, інших установ.

Проекти напряму 4.С. спрямовані на досягнення позитивних змін у таких сферах, як:

- ефективна координація впровадження Стратегії;
- поліпшення інформаційно-консультаційної підтримки органів місцевого самоврядування;
- створення умов для забезпечення житлом молодих спеціалістів у сільських громадах;
- підтримка співробітництва та об'єднань територіальних громад.

Часові рамки й засоби реалізації

Програма реалізовуватиметься протягом 2015 – 2017 років. Частина проектів має циклічний характер, як от підтримка органів місцевого самоврядування на конкурсних засадах. Решта розраховані на тривалий термін виконання – до двох років.

Засоби реалізації проектів залежатимуть від тематики, спрямування та змісту проекту. До таких засобів належать: зміна управлінських інституцій, упровадження практики міжмуніципальної та міжвідомчої співпраці,

об'єднання ресурсів, конкурси – для підтримки територіальних громад, виконання пілотних проектів для окремих територіальних громад, облаштування віртуальних просторів для консультування та навчання.

Очікувані результати та показники досягнення цілей

У ході реалізації програми передбачається досягнення таких результатів:

- створення освітніх округів;
- оновлення матеріальної бази ПТНЗ, які здійснюють підготовку за найзатребуванішими масовими професіями;
- формування об'єктивної інформаційної бази щодо сучасного стану та перспективних потреб регіонального ринку праці для коригування державного замовлення на підготовку кваліфікованих робітників, а також для проведення профорієнтаційної роботи з молоддю;
- зменшення рівня безробіття серед молоді;
- розширення представництва жінок у ОСН, участі у прийнятті рішень;
- поліпшення показників працевлаштування випускників за отриманим фахом;
- зменшення кількості випадків асоціальної поведінки серед молоді;
- підвищення активності, свідомості та відповідальності молоді;
- забезпечення постійного доступу представникам органів місцевого самоврядування до інформаційних та консультаційних ресурсів;
- поліпшення практики громадських толок;
- створення бази малої механізації для територіальних громад у кожному районі області;
- доступність закладів освіти у сільській місцевості протягом 30 хвилин;
- підвищення рівня забезпеченості кадрами закладів освіти та охорони здоров'я.

Орієнтовний фінансовий план

Проекти	Вартість, тис. грн			
	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Разом
4.1. Дослідження перспективних потреб регіонального ринку праці	200	300	0	500
4.2. Поліпшення профорієнтаційної роботи з молоддю	200	200	100	500
4.3. Закупівля для ПТНЗ обладнання для підготовки за затребуваними ринком праці масовими професіями	2500	3000	0	5500
4.4. Сучасні та доступні навчальні заклади. Формування та розвиток шкільних округів	300	1500	1500	3300
4.5. Соціальний франчайзинг	500	800	500	1800
4.6. Просвітництво молоді з питань реагування на виклики сучасності	200	150	100	450
4.7. Розвиток учнівського самоврядування	200	300	200	700
4.8. Доступна публічна інформація та адміністративні послуги	200	300	1000	1500

План реалізації Стратегії розвитку Дніпропетровської області

4.9. Активізація сільських громад та поліпшення благоустрою сіл шляхом самоорганізації мешканців та проведення толок	200	400	400	1000
4.10. Проведення громадської кампанії боротьби з амброзією	200	400	400	1000
4.11. Підтримка та розвиток громадянського суспільства Криворізького регіону шляхом створення мережі та посилення спроможностей	250	120	0	370
4.12. Прозорий бюджет	288	576	200	1064
4.13. Створення Центру ГІС-технологій та застосування даних ДЗЗ у Дніпропетровській області				
4.14. Інтерактивна мапа міста	200	150	150	500
4.15. Створення умов для забезпечення територіальних громад області засобами малої механізації	500	500	0	1000
4.16. Агенція регіонального розвитку	150	500	500	1150
4.17. Створення Інтернет-порталу для місцевого самоврядування	2200	98	98	2396
4.18. Створення умов для залучення фахівців на запит громад	650	1000	2000	3650
4.19. Підтримка співробітництва територіальних громад	1200	2000	0	3200
4.20. Підтримка об'єднання територіальних громад	2000	4000	0	6000
4.21. Створення діагностичного центру	0	50000	0	50000
4.22. Створення протезно-реабілітаційного центру	0	96000	0	96000
4.23. Створення Центру культурного та духовного розвитку у місті Першотравенську на базі Будинку культури „Шахтар”	2988	762	0	3750
4.24. Дніпропетровська обласна система телемедицини	1000	600	400	2000
4.25. Створення у місті Кривому Розі центру для розміщення переселенців шляхом реконструкції профілакторію	3797	1899	1899	7594
4.26. Забезпечення можливостей рівного соціального партнерства для задоволення культурно-просвітницьких потреб населення Солонянського району	0	280	0	280
Усього (26 проектів)				

Припущення та ризики

Загальні припущення, що мають значення для впровадження програми – доступність фінансування для реалізації проектів Плану реалізації Стратегії. Фінансування повинно бути забезпечене об'єднанням державних, комунальних та приватних коштів.

Перспективне впровадження Закону України про міжмуніципальне співробітництво є важливим спонукаючим фактором для просування практики реалізації спільних для органів місцевого самоврядування проектів.

Реалізація у Дніпропетровській області міжнародних проектів з упровадження практики місцевого економічного розвитку сприятиме досягненню позитивних результатів.

Наступне припущення – технічна спроможність та достатність виконавчого потенціалу для впровадження проектів.

Підвищення рівня інформованості та зусилля з нарощування потенціалу можуть допомогти створити критичну масу заінтересованих сторін, щоб

поліпшити людський капітал області. Хоча відчутні зміни можуть бути досягнуті лише у довгостроковій перспективі у поєднанні зі зміною політики України щодо процесів децентралізації та збільшення можливостей органів місцевого самоврядування.

Реалізація проектів збалансування ринку робочої сили базується на припущенні, що роботодавці, заінтересовані у позитивному результаті, візьмуть участь на засадах соціального партнерства у реалізації проектів.

У частині реалізації проектів підвищення соціальної активності населення основне припущення – достатність позитивного впливу раніше впроваджених проектів на розвиток територіальних громад за фінансування проектами міжнародної технічної допомоги.

Основні ризики у реалізації програми:

неготовність роботодавців прогнозувати кадрові потреби, у т.ч. – на тривалу перспективу;

відсутність альтернативних джерел фінансування проектів;

відсутність сталої практики забезпечення студентам ПТНЗ проходження виробничої практики на сучасному обладнанні;

стійкість гендерних стереотипів щодо ролей жінок/чоловіків у суспільстві, відповідності тих чи інших професій певній статі;

незначний обсяг практики реалізації проектів співпраці органів місцевого самоврядування;

неможливість установами необхідних партнерських відносин та отримання критичної маси заінтересованих сторін на територіях, готових підтримати реалізацію конкретних проектів та програми у цілому;

відсутність місцевих знань та управлінської спроможності для реалізації проектів і відсутність успіхів у мобілізації необхідних ресурсів (коштів);

поглиблення економічної кризи та політичної нестабільності.

Рекомендації

Загальний принцип – імплементація проектів у систему планування розвитку Дніпропетровської області й забезпечення моніторингу та кореляції проектів у разі потреби. У системі планування області відсутні програми, спрямовані на забезпечення розвитку територіальних громад.

На основі викладених у цьому документі проектних ідей слід:

розробити проекти для подання до Державного фонду регіонального розвитку, проектів і програм міжнародної технічної допомоги;

забезпечити вивчення та використання міжнародної практики, наприклад, із реорганізації закладів професійно-технічної освіти, організації шкільних округів або реалізації проектів у рамках спільної діяльності ОМС (досвід інших регіонів і країн може прискорити реалізацію проектів і отримання максимального результату);

у рамках підготовки та реалізації Стратегії – забезпечити впровадження успішних проектів, що реалізовувалися як пілотні;

упровадити практику фінансування більшості інфраструктурних проектів на засадах співпраці та дольової участі територіальних громад.

3. Основні суб'єкти реалізації Стратегії

Матриця основних суб'єктів та їх роль у впровадженні Плану реалізації Стратегії представлені у таблиці.

Суб'єкти	Участь у впровадженні	Участь у фінансуванні	Участь у моніторингу й оцінюванні (МіО)
<i>Обласна, районні адміністрації та органи місцевого самоврядування</i>	В якості партнерів здійснення проектів або бенефіціарів їх результатів	Спільне фінансування реалізації проектів	Безпосередньо для проектів зі спільним фінансуванням
<i>Державні міністерства, відомства, установи</i>	В якості партнерів здійснення проектів для відповідних галузей	Спільне фінансування проектів, у яких вони зацікавлені	Безпосередньо для проектів зі спільним фінансуванням
<i>Проекти та програми міжнародної технічної допомоги</i>	Надання (міжнародної) технічної допомоги (за потребою)	Спільне фінансування більшості проектів	Безпосередньо для проектів зі спільним фінансуванням
<i>Приватні інвестори і підприємства</i>	Учасники у проектах з приватним компонентом у якості бенефіціарів або партнерів реалізації проектів	Фінансовий внесок у реалізацію проектів із приватним компонентом	Безпосередньо для проектів зі спільним фінансуванням
<i>Обласні, районні і місцеві зацікавлені сторони</i>	В якості партнерів або бенефіціарів проектів, у яких вони безпосередньо зацікавлені	Спільне фінансування здійснення проектів, від яких вони мають безпосередню вигоду	Надання інформації для моніторингу й наступної діяльності
<i>Спеціалізовані НУО, асоціації та установи</i>	Управління проектами у сферах, де вони можуть продемонструвати відповідні знання/рекомендації	Головним чином у зв'язку з заходами зі збору коштів	Підготовка звітів і введених ресурсів для моніторингу відповідних проектів
<i>Університети, інститути, освітні заклади</i>	Забезпечення практичних знань (ноу-хау), технічної допомоги	Спільне фінансування проектів, у яких вони зацікавлені	Фахові знання, дані і статистичні звіти для моніторингу у відповідних сферах
<i>Агенція регіонального розвитку</i>	Запуск проектів (розробка описів проектів, організація запрошення до торгів, лобювання, нагляд)	Ключова дійова особа у зборі коштів для реалізації Стратегії	Моніторинг реалізації проектів

**Заступник голови обласної ради
по виконавчому апарату –
керуюча справами**

Т. ДАЦЬКО